

Uplatňování práv dítěte v rozvodovém řízení

Bc. Marie Mašterová

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Marie PÓLOVÁ**
Osobní číslo: **H118654**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Uplatňování práv dítěte v rozvodovém řízení**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu **IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009)**. Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na uplatňování práv dítěte
- na rozvod rodiny
- na důsledky rozvodu na dítě
- na zákon o rodině (č. 94/1963 Sb. v platném znění)

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Králíčková, Z. Rodinné právo v otázkách a odpovědích. Brno: Computer Press, 2000.

Novák, T. Jak přežít rozvodové peklo. Brno: Jota, 2004.

Peachey, Mal, překl. Mohelská, L. Ahoj, tati. Brno: Jan Melvin Publishing, 2007.

Smith, H. překl. Antonínová, H. Děti a rozvod. Praha: Portál, 2004.

Špaňhelová, I. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada, 2010.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Katedra práva a právní vědy

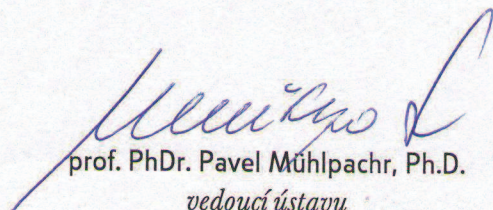
Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2011

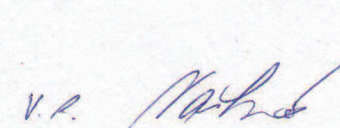
Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2013

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. JUDr. Pavel Hungr, CSc.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

MARIE MAŠTEROVÁ

Jméno, příjmení studenta

V Brně 17.3.2014

Mašter

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá uplatňováním práv dítěte rozvodovém řízení. Teoretická část práce je tvořena definicí rodiny, její funkcí, dále pak rozvodem a jeho důsledky, problematikou rozvodové a porozvodové péče o děti v ČR. Dále jsem do této části zahrnula práva dítěte. Tato kapitola je také rozdělena do několika podkapitol. Součástí práce je praktická část zaměřená na konkrétní případy z praxe pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí, doplněná o otázky na vedoucí pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Důraz kladu na důležitost institutů zajišťující ochranu práv dětí a spolupráci mezi organizacemi. V důsledku legislativní úpravy, kdy k 1.1.2014 vstoupil v platnost nový občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb., který navazuje na „starý“ zákon o rodině č. 94/1963 Sb. a vzhledem k tomu, že mám již práci rozpracovanou, je v práci použita komparace.

Klíčová slova:

právo dítěte, funkce rodiny, rozvod, sociálně právní ochrana dětí (=SPOD), rodina, zájem dítěte, vyživovací povinnost, kolizní opatrovník, kazuistika, zákon o rodině č. 94/1963 Sb., nový zákoník č. 89/2012 Sb.

ABSTRACT

This thesis deals with the application of children's rights in divorce proceedings. The theoretical part of the work consists of definitions of family, its functions, as well as divorce and its consequences, the issue of divorce and post-divorce child care in the Czech Republic. I also do this part include the rights of the child. This chapter is also divided into several subsection. The work workshop aimed at specific cases of practical workers of a social-legal protection of children, supplemented by questions from the staff of a social-legal protection of children. I put emphasis on the importance of institutions to ensure protection of children and cooperation between organizations. As a result of legislative changes, when to January 1. 2014 came into force of the new Civil Code, Law No. 89/2012 Coll., Which follows the „old“ family law No 94/1963 Coll. and given that I already work in progress, is used in the comparison work.

Keywords:

Right of a child, family function, divorce, authority child protection (= SPOD), the family, the child's interest, maintenance obligations, collision guardian, casuistry, family law No. 94/1963 Coll., the new Code No. 89/2012 Coll.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Uplatňování práv dítěte v rozvodovém řízení“ zpracovala samostatně a použila jsem jen literaturu uvedenou v seznamu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Bc. Marie Mašterová

„Je jeden hluboký lidský cit – cit lásky k blízkým lidem, sycený úctou k sobě i kde druhým a posilovaný vědomím odpovědnosti. Dáváme-li jej, získáváme. A dokážeme-li jej v sobě obnovovat i šlechtit, máme šanci neprohrát.“

(Plaňava Ivo)

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Mgr. Mgr. Zdeňce Vaňkové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Děkuji také paní vedoucí odboru sociálních věcí za poskytnutí podkladů do praktické části mé práce.

Děkuji své rodině za podporu, v neposlední řadě i svému manželovi Milanovi.

OBSAH

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	12
1. RODINA.....	13
1.1 ZÁKLADNÍ FUNKCE RODINY	18
1.2 RODINNÉ FUNGOVÁNÍ.....	20
1.3 NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK.....	26
2. ROZVOD A JEHO DŮSLEDKY.....	30
2.1 DRUHÝ ÚPRAVY POMĚRŮ	37
2.2 PROBLEMATIKA ROZVODOVÉ A POROZVODOVÉ PÉČE O DĚTI V ČESKÉ REPUBLICE	40
2.3 KRITÉRIA PRO ÚPRAVU PÉČE O DĚTI – VÝCHOVA PO ROZVODU.....	44
2.4 VYŽIVOVACÍ POVINNOST.....	49
2.5 NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK	53
3. PRÁVA DÍTĚTE.....	56
3.1 ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE	60
3.2 ZÁKON O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DÍTĚTE.....	61
3.3 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	67
3.4 VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV	68
3.5 NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK	71
II. PRAKTICKÁ ČÁST	74
4. KAZUISTIKY	75
4.1 KAZUISTIKA Č.1	75
4.2 KAZUISTIKA Č.2	76
4.3 KAZUISTIKA Č.3	78
4.4 KAZUISTIKA Č.4	80
4.5 KAZUISTIKA Č.5	81
4.6 ANALÝZA KAZUISTIK	83
4.7 OTÁZKY NA PRACOVNÍCI SPOD.....	87
ZÁVĚR.....	89
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	91
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	95
SEZNAM OBRÁZKŮ	96

ÚVOD

Ve své bakalářské práci jsem si zvolila téma Rodina a dítě. Chtěla jsem na toto alespoň nějakým způsobem navázat, proto se moje téma diplomové práce jmenuje Uplatňování práv dítěte v rozvodovém řízení. Toto téma je v současné době bohužel docela aktuální. Asi nikdo nemůže dnes říct, že se ve svém životě nepotkal s nikým, kdo má „titul“ jsem rozvedený/á. Ale také v dnešní době nelze říct, že toho, kdo je rozvedený, společnost odsuzuje, jak tomu bylo dříve. V dnešní společnosti se prakticky nikdo nad pojmem rozvod nepozastaví. Je to v dnešní společnosti běžný jev. Je ale vždy rozvod nezbytnou záležitostí? Nebo by se mu dalo v některých případech předejít? Jak toto vnímají děti? Nejsou těmi, kdo nejvíce trpí? Jsou uplatňována jejich práva?

Rodina je základ společnosti, prošla výraznými změnami, její současné postavení se od toho v minulosti v mnohém liší. Má velký vliv na vzhled naší společnosti, na vývoj osobnosti jednotlivce, který má tak pocit, že do ní patří, umožňuje žít dalším generacím. Pokud není podpora rodiny zabezpečena, hrozí, že bude opomíjena. V rodině je budoucnost. Na dítě mají vliv hlavně ti nejbližší, hlavně rodina.

Rozvod nebo rozchod rodičů – pro dítě je to náročná životní situace, se kterou se musí „poprat“. Rodiče by měli být tou nejbližší osobou, která by měla uvést dítěti na pravou míru, co se to děje v jejich rodině. To, že se něco děje, dítě pozná a vnímá to, ale neví co, neví si s nastalou situací rady. Pro dítě je rodina vším, nastává pro ně ovšem podstatná změna, nic už nebude jako dřív. Přistupuje se k nim s ohledem, aby byl zájem a blaho dítěte na prvním místě?

Rozvody se v dnešní době zabývá mnoho odborníků. Je možné sehnat nepřeberné množství knih, článků i internetových zdrojů, které se tímto zabývají. Je to potřebné, protože je třeba vědět si rady v případech, kdy je rozvod aktuální. I při rozvodu a tím pádem i rozpadu rodiny je třeba mít na zřeteli zachování práv toho, koho rozpad rodiny nejvíce zasáhne - dítěte.

Svoji diplomovou práci jsem zaměřila na to, zda jsou práva dítěte uplatňována při rozpadu rodiny, kdy jsou v praktické části zpracovány a analyzovány kazuistiky, ve kterých byl orgán sociálně-právní ochrany dětí ustanoven dítěti jako opatrovník, aby byla práva dítěte zachována, protože rodina má pořád v naší společnosti nezastupitelnou úlohu. V těchto případech si mnohdy rodiče neuvědomují, že vlastní dítě používají jako zbraň. Praktická část je doplněna o otázky na pracovníci SPOD. V teoretické části, která praktické části předchází, jsem se soustředila na rodinu, která má pořád nezastupitelnou funkci v životě dětí, ale i společnosti jako takové. Zamyslela jsem se nad postavením rodiny v naší společnosti. Druhá kapitola je o rozvodu a jeho důsledcích na dítě. Třetí kapitola se jmenuje práva dítěte a zde jsou v několika kapitolách nastíněny oblasti, které se práv dětí dotýkají. Vše je doplněno o aktuální občanský zákoník, který je uveden vždy jako poslední podkapitola teoretické části.

Tato diplomová práce je také určena pro všechny, kteří chtějí dbát nebo se zajímají o právo dítěte. Vzhledem k tomu, že k 1.1.2014 vstoupil v platnost nový občanský zákoník, použiji v práci komparaci zákona o rodině č. 94/1963 Sb. a nového občanského zákoníku č. 92/2012 Sb. se zaměřením na změny, které nastaly a na orientaci v nové úpravě, jejich přehlednost a úplnost, aby tato práce mohla být pomůckou pro ty, kteří z jakéhokoli důvodu shánějí informace a tato problematika je pro ně zatím nepřehledná.

Jsem si vědoma toho, že práce nemůže obsahovat všechny informace, které se týkají tohoto tématu, protože je jich velké množství.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. RODINA

„...a žili spolu šťastně a spokojeně a pokud nezemřeli, žijí tak dodnes...“

(Naděžda Špatenková)

Rodina je malá skupina osob, která je propojena vztahy manželskými a příbuzenskými. Prochází vývojem. Je popisována jako společenská skupina, která je spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí lidí v ní žijících. Každá rodina je jedinečná. Jedinečná ve svém začátku i pokračování. Každý vstupujeme do manželství s jinou představou, s jinými zkušenostmi, s jinou výchovou v rodné rodině. Pokud konfliktů a rizik v jednom manželství je několik, skutečnost, že se manželství a tím i rodina rozpadnou, je reálnější, nelze to však takhle brát. Rodina je základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí. Je to prostor, v němž se uskutečňují nejintimnější společenské vztahy a uspokojují potřeby člověka.

Rodina poskytuje svým členům, dětem i dospělým potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které není možné získat nikde jinde. V rodině si lidský jedinec osvojuje sociální role s příslušnými vzorci chování, které se stávají součástí jeho identity. Rodina je pro všechny školou emocí a místem utváření a rozvoje emocionální inteligence, která se stane základním charakterem utváření citových vazeb pro celý život. V rodinném prostředí si lidský jedinec osvojí určitý styl, určitý hodnotový systém, který bude ovlivňovat jeho chování a povede ho k přednostní volně určitých strategií zvládnání problémů. Rodinné prostředí je místem, ve kterém se realizuje nejvýznamnější etapa procesu socializace, místem, kde se jednotlivec stává společenskou bytostí, kde rozvíjí svoje potencialy v rámci výchovy a hodnot. Téma hodnot, smyslu a cíle v životě každého člověka se stává ve dvacátém prvním století naléhavější. Lidská společnost se stále učí. Rodiče by si měli uvědomit, jak je jejich výchova důležitá, a že ji není možné ponechat náhodě, nebo se řídit jen svým vlastním instinktem.¹

---

1 LACA, S. Výchova – Rodina - Hodnoty. 1. vydání. Brno: IMS, 2013, s. 6-7. ISBN 978-80-87182-32-1

Rodina je pro každého jedince nenahraditelná předloha emocí, hodnot, zvyků, přesvědčení, tradic, je to jakýsi návod na způsob života, mohli bychom říct, že je přímo škola života. Je to společenství rodičů, jejich dětí, společenství lidí vzájemně si blízkých a spojených vazbami a vztahy. Vztah muže a ženy, vztah rodičů a dětí, je to nejkrásnější, nejpřirozenější vztah, jaký může existovat na této planetě, je to vztah lásky, spolupráce, vztah reprezentující život v rodině.²

Rodina pro rodiče a děti představuje domov, tedy soukromí, bezpečné místo a východisko všech životních aktivit. Ne náhodou se dobrý domov přirovnává k přístavu. Domov je místem, kde jsme plně akceptováni a toto přijetí a lásku si nemusíme zasloužit. To je ideál, kterému se realita více nebo méně přibližuje.³

Soužití členů rodiny je mnohostranně podmíněno a ovlivňováno, neustále se vyvíjí a podléhá změnám, které si dospělí sami ani nemusí uvědomovat. Zároveň je chování každého člena rodiny podstatně určováno jednáním ostatních členů a nejslabším článkem v řetězu mezilidských vztahů v rodině jsou děti, takže na nich se každá krajnost nejdříve a nejnanežněji projeví. Dobrý vztah mezi rodiči není samozřejmostí a není jednou provždy, ale vytváří se každodenní zkušeností a prožitky, které jejich chování a celý duševní život doprovázejí při vzájemném soužití celé rodiny. Má charakter dynamického procesu, a dojde-li k ustrnutí (stagnaci) trvajícím delší dobu, je ohrožen zevšedněním, které bývá provázeno vzájemným odcizením.⁴

Správně fungující rodiny se nevyznačují něčím, co dělají nebo nedělají, ale tím, jak za každých okolností udržují v rovnováze individualitu a samostatnost svých členů a jejich sounáležitost s celkem a vzájemnou závislost. Také je možné správně fungující rodinu po-

---

2 Laca, S. *Výchova – Rodina - Hodnoty*. 1. vydání. Brno: IMS, 2013, s. 11. ISBN 978-80-87182-32-1

3 Vymětal, J. *Úzkost a strach u dětí: jak jim předcházet a jak je překonávat*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004, s. 108. ISBN 80-7178-830-9

4 Vymětal, J. *Úzkost a strach u dětí: jak jim předcházet a jak je překonávat*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004, s. 108-109. ISBN 80-7178-830-9

Jan Vymětal (1945) v letech 1965 - 1970 vystudoval jednooborovou psychologii na FF UK v Praze, během této doby absolvoval také studium klinické a pedagogické psychologie na univerzitě v Hamburku. Pracoval jako klinický psycholog na psychiatrických odděleních v Sadské, Kosmonosech a v Praze. Od roku 1998 je přednostou Ústavu pro humanitní studia v lékařství 1. LF UK v Praze. Od roku 1999 přednáší psychologii také na teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Je autorem řady odborných knih z oboru psychologie a psychoterapie.

psat podle toho, čím není: není hierarchická, byrokratická či plná násilí. Rodiče nevyžadují respekt, pouze mu děti učí. Děti se učí klást otázky a nepodřizovat se autoritě bez přemýšlení. Učí se, že mohou říkat ne, že mohou ostatním naslouchat a samy budou vyslechnuty, že mohou respektovat ostatní, kteří zase respektují je. Děti se učí vcítění se a lásce k sobě i k ostatním. Z toho, jak ostatní jednají s nimi, se učí projevovat soucit, vycítit trápení a být ochoten pomoci. Rodina dětem dává soustavnost, pevnost a spravedlnost stejně jako klid a mír stabilní struktury, které děti potřebují k rozvoji vlastní osobnosti. Místo toho, aby byly děti podřízeny něčí moci a tak se učily ovládat ostatní, dostanou do rukou kontrolu nad vlastním životem, aby mohly ostatní učit tomu, co se samy naučily o možnostech lidské duše. Správně fungující rodina pomáhá dětem vytvořit si vlastní smysl pro disciplínu, díky němuž pak i tváří v tvář nepřízní života či tlaku společnosti nepřestávají věřit samy sobě a svým možnostem.⁵

Právo na rodinný život je, zjednodušeně řečeno, právo členů rodiny na to, požívat svobodně prostor, v němž mohou své vzájemné vztahy uskutečňovat a pěstovat. Právo každého jednotlivce na respekt k rodinnému životu je základním právem, které je založeno převážně na negativním závazku (nezasahování), nicméně za jeho součást bylo postupem času prohlášeno i právo rodiny, aby byla ze strany státu podporována ve svém rozvoji. Zásahy do rodinného života mohou být ospravedlněny, avšak jen za předpokladu, že sledují zákonný cíl, k jehož dosažení jsou užity přiměřené prostředky.

Do doby, kdy se děti stanou zcela nezávislými, než mohou začít vystupovat v právním smyslu zcela samostatně, potřebují někoho, kdo by se staral o jejich zájmy a vykonával a ochraňoval jejich práva. Tuto úlohu plní ve prospěch dětí povětšinou rodiče. Výchovně na děti působit, ochraňovat je a spoluurčovat směr jejich celkového vývoje je zároveň právem rodičů a tvoří náplň jejich „rodičovství“-vztah s dítětem.⁶

---

5 COLOROSOVÁ, B. Krizové situace v rodině. 1. vydání. Praha: Euromedia Group, Ikar, 2008, s. 195-196 ISBN 978-80-249-1027-7

6 HOŘÍNOVÁ, A. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 239-240 ISBN 978-80-260-0377-9

Autor Mgr. Anna Hořínová je právnička Kanceláře veřejného ochránce práv, oddělení rovného zacházení, doktorandka katedry občanského práva PF-MU se zaměřením na právo rodinné.

Ochranu rodiny stát zaručuje nejvyšší intenzitou. Rodina představuje primárně biologickou vazbu. I Evropský soud ve Štrasburku se k chápání rodiny a rodinných vztahů vyjadřuje v souvislosti s ochranou práva na rodinný život.

Pro správnou výchovu dětí není nejspíš ani tak důležité konkrétní rodinné uspořádání, ale emocionální ovzduší v rodině. Rodiče, kteří mají autoritu a umí stanovit pevné hranice s láskou a starostlivostí, mají větší úspěch než přísní, autoritářští rodiče nebo rodiče povolující dítěti cokoliv.

Člověk má v mládí představu jak jednat a jak se chovat. Někdy se očekávání a představy mohou v manželství a rodinném životě naplňovat, jindy jsou právě tím, co ničí vztah. Nikdo si nepřeje, aby se ho týkaly problémy, aby měl starosti, aby jeho rodinu postihla útrapa v podobě krize, rozvodu nebo něco podobného.

Emoce a pocity:

Většina dětí prožívá emoce bezprostředně, intenzivně až syrově, ale ze všeho nejvíc mimovolně – tedy bez omezení zábranami, které si lidé postupně vytvářejí. Děti vyjadřují tu nejzákladnější zkušenost se situací, kdy například nedostanou to, co chtějí, a nejsou prozatím samostatně schopny vědomého pochopení. Když jako rodiče nebo jiní dospělí vidíme utrpení našich dětí, často se s ním identifikujeme. Koneckonců, i my často reagujeme na situaci, která je nám něčím nepříjemná, hledáním viníka, racionalizací svých emocí nebo nějakou formou náhradního uspokojení. Dovedeme v tom být velmi důkladní a vynalézaví, a přesto zas a znovu vidíme, že to není cesta k odstranění utrpení z našeho života.⁷

---

7 ČERNÝ, V., GROFOVÁ, K. Děti a emoce. 1. vydání. Brno: Edika, 2013, s. 9. ISBN 978-80-266-0361-0

Děti a emoce, Vojtěch Černý: více než dvacet let pracuje jako psycholog, psychoterapeut, lektor a kouč. V práci vychází z principů kognitivně-behaviorální terapie, klasické i ericksonovské hypnoterapie, ale také z bohatých zkušeností s dalšími technikami jako je meditace, relaxace, neurolingvistické programování, EFT a další. Ve své práci využívá systemický přístup, vede rodinné a systemické konstelace. Je rovněž autorem několika úspěšných knih o aplikované psychologii.

Rizika a náročnost soužití v prvním manželství se od začátku zvyšují, jestliže:

- prostředí původních rodin partnerů se výrazně liší jak co do úrovně vzdělání, náboženské víry, tak i sociálního postavení
- manželství rodičů jednoho či obou bylo velmi nestabilní, rozvrácené
- jeden z partnerů má velice špatné vztahy se sourozenci nebo s rodiči
- jeden z partnerů považuje své dětství a dospívání za velmi nešťastné, strastiplné období
- významným motivem sňatku je přání co nejrychleji vypadnout z rodičovského domova
- oba pocházejí ze stejné sourozenecké konstelace: jedináček si vezme jedináčka, nejstarší sourozenec nejstaršího, nejmladší nejmladšího
- významným motivem sňatku je nechtěné těhotenství
- jeden či druhý si vezme první lásku
- jeden z partnerů vstoupil do manželství krátce po milostné havárii, bezprostředně po velkém zklamání
- svatba se konala bez přítomnosti rodičů a blízkých přátel
- sňatek nastal po známosti kratší než půl roku nebo delší tři let
- jeden z manželů uzavírá první sňatek ve věku od třiceti pěti let
- mezi partnery je věkový rozdíl patnáct a více let
- v den sňatku je nevěstě méně než osmnáct a ženichovi méně než dvacet let
- první těhotenství se přihodilo do prvního roku po sňatku
- manželé žijí ve společné domácnosti s rodiči
- dvojice je po sňatku finančně závislá na rodičích
- jeden či oba jsou emočně závislí na rodiči (rodičích), nedokázali přerušit „pupeční šňůru“
- u jednoho či u obou se projevují extrémní povahové rysy a sklony jako jsou: silná žárlivost, výbušnost až agresivita, vztahovačnost, hysterie, parazitování, alkohol, fetování

- jeden, druhý nebo oba jsou v zajetí iluzorních očekávání, mýtů.⁸

1.1 Základní funkce rodiny

„Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností - zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní.“⁹

Další funkce rodiny:

- a) **Biologicko – reprodukční funkce** - existencí rodiny je společensky a kulturně regulována sexualita. Demografický vývoj společnosti má také celou řadu sociálně – pedagogických souvislostí. Počet dětí, které využívají vzdělávací a výchovná zařízení, a jejich charakteristiky vytvářejí specifické požadavky na oblast institucionální výchovy a péče o volný čas dětí a mládeže.¹⁰

Biologicko – reprodukční funkce má také význam pro jedince, který rodinu tvoří, i také pro společnost jako celek.

- b) **Sociálně – ekonomická funkce** – chápe rodinu jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Její členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v současnosti někdy bývá důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšování nákladů. Ekonomická funkce dnes přitom znamenala určitý posun ve směru návratu k podobě rodiny, která představuje samostatnou ekonomickou jednotku, tedy rodinnou firmu.¹¹

---

8 PLAŇAVA, I. Jak se nerozvádět. 1. vydání. Praha:Grada Publishing, 1994, s. 19-20. ISBN 80-7169-129-1.

9 KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. Člověk, prostředí, výchova 1. vydání. Brno: Paido, 2001, s. 79. ISBN 80-7315-004-2.

10 KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. Člověk, prostředí, výchova 1. vydání. Brno: Paido, 2001, s. 79. ISBN 80-7315-004-2.

11 KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. 1. vydání. Praha: Portál, 2008, s.81-82. ISBN 978-80-7367-383-3.

V rámci rodinného systému se pak realizuje řada rozhodnutí týkající se využití materiálních a finančních prostředků, investic, výdajů - přerozdělování v rámci rodiny tak má významný sociální charakter – zdroje i výdaje mají odlišný charakter. Rodina se zde chová jako autonomní systém s výraznými prvky solidarity.¹²

- c) **Ochranná funkce** – spočívá v zajišťování životních potřeb nejen dětí, ale všech členů rodiny. Po roce 1990 je rodina na této funkci více zainteresována a očekává se od ní větší spoluúčast na jejím plnění.
- d) **Sociálně – výchovná funkce** – která hovoří o rodině jako o první sociální skupině, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života.¹³

Socializací v rodině rozumíme především proces působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných. Dítě od narození a po celou dobu života v rodině přijímá velmi široké spektrum nejrůznějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými přirozenými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i s hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro dítě především rodiče a starší sourozenci. Dítě v socializačním procesu tedy nezůstává pasivním článkem, uplatňuje také svou vůli, své zájmy, přání, orientace. Rodinná socializace je v rozhodující míře nejen prostorem pro socializaci dítěte a v převážné míře také dalších členů rodiny, ale je také modelem pro osvojování sociálních rolí muže a ženy, otce a matky, a tak se promítá do budoucí reprodukční rodiny dětí.¹⁴

---

12 KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. Člověk, prostředí, výchova 1. vydání. Brno: Paido, 2001, s. 80. ISBN 80-7315-004-2.

13 KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. 1. vydání. Praha: Portál, 2008, s. 82-83. ISBN 978-80-7367-383-3.

14 KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. Člověk, prostředí, výchova 1. vydání. Brno: Paido, 2001, s. 81-82. ISBN 80-7315-004-2.

- e) *rekreační, relaxační a „zábavná“ funkce* – jedná se o rodinu jako o instituci, která by měla pamatovat na rekreaci, relaxaci a zábavu. Aktivity takového typu se týkají všech členů rodiny, ale pro děti mají význam největší.
- f) *emocionální funkce* – která je pro rodinu zásadní a nezastupitelná. Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty, a proto podstata a smysl nemohou být nikdy proměněny.¹⁵

1.2 Rodinné fungování

*„Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí, jak uvádí § 1 odst. 2 zákona o rodině“.*¹⁶

V souladu s ustanovením § 18, který uvádí, že... *“Muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, pomáhat si, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé rodinné prostředí. ....vyplývá, že šťastná a spokojená rodina je postavena na spolupráci a vzájemné pomoci svým členům a ne na soupeření.*

Hlavním účelem manželství je i v dnešní době založení rodiny a řádná výchova dětí. Manželství dává ženě zpravidla větší pocit jistoty, protože ona vnější vázanost soužití (a představa komplikovaného rozvodu) obvykle vede ke snaze partnerů případné krize řešit a vyřešit, zatímco u nesezdaného soužití tento vnější tlak prostě není (krize se řešit nemusí, dají se jednoduše „sbalit kufry“ a „utéct od toho“).¹⁷

---

15 KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. 1. vydání. Praha: Portál, 2008, s. 83. ISBN 978-80-7367-383-3.

16 Zákon č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů

17 ŠPATENKOVÁ, N. Jak řeší rodinné krize moderní žena. 1. vydání. Grada Publishing: 2006, s. 15-16. ISBN 80-247-1567-8

V dnešní době, ve které se neustále mluví o ekonomické krizi, se mnoho mladých lidí rozhoduje, zda vstoupit do manželství. Současná rodina je pohlcena neustálým řešením vzrůstajících nákladů. Lidé oddalují vstup do manželství. Jedním z důvodů je i finanční situace, kdy si člověk není jistý prací a s tím spojených potenciálních problémů spojených např. s užitím rodiny a dětí.

O krizi manželství i rodiny se mluví a píše od začátku dvacátého století dodnes. Úvahy ústí v prognostické vizi o úplném zániku tradičního manželství i rodiny, nebo že tu nanejvýš zůstanou stále menší a menší ostrůvky v moři soužití, výměny partnerů na krátkou i delší dobu, postupná soužití vždy s novým partnerem, spolužití dětí s jedním z rodičů a za čas s druhým, registrovaná partnerství homosexuálních párů atd.¹⁸

Rodinné fungování je složitý proces, mnozí autoři se shodují na tom, že existují jeho tři základní principy, a to je soudržnost, adaptibilita a komunikace. Soudržnost souvisí s rodinnou intimitou, blízkostí, při zdravé soudržnosti se ve funkčních rodinách klade důraz i na přiměřenou samostatnost a nezávislost členů rodiny. Adaptibilita se týká schopnosti rodiny přizpůsobovat se proměnlivým požadavkům a životním nárokům. Rodinná komunikace je klíčovým procesem při vytváření celkové rodinné atmosféry, při řešení problémů, při plánování změn. Přímá a otevřená komunikace se jeví jako ochranný faktor rodinného soužití, zatímco narušená komunikace přispívá k narůstání negativních vlivů a stresů. Zdravé rodinné fungování vychází ze zodpovědného přístupu všech členů rodiny k sobě navzájem a také k rodině jako celku.¹⁹

V praxi je situace taková, že podle současných „rozvodových trendů“ má každé druhé manželství šanci skončit rozvodem. V roce 2005 se uskutečnilo bezmála 33 000 rozvodů. Ve většině (více než 70%) rozvádějících se manželství žijí nezletilé děti.²⁰

---

18 PLAŇAVA, I. Jak se nerozvádět. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1994, s. 13. ISBN 80-7169-129-1.

19 LACA, S. Výchova – Rodina - Hodnoty. 1. vydání. Brno: IMS, 2013, s. 27. ISBN 978-80-87182-32-1

20 ŠPATENKOVÁ, N. Jak řeší rodinné krize moderní žena. 1. vydání. Grada Publishing: 2006, s. 122. ISBN 80-247-1567-8

§ 19 Uspokojování potřeb rodiny

- a. *O uspokojování potřeb rodiny jsou povinni oba manželé pečovat podle svých schopností, možností a majetkových poměrů.*
  - b. *Poskytování peněžních a jiných prostředků na náklady společné domácnosti může být zcela nebo zčásti vyváženo osobní péčí o společnou domácnost a děti.*
  - c. *Neplní-li jeden z manželů svoji povinnost hradit náklady společné domácnosti, rozhodne na návrh druhého manžela ve věci soud.*
1. Zákon preferuje rodinu uzavřenou manželstvím, nedefinuje pojem rodiny. Za rodinu se považuje i neformální soužití muže a ženy. Ustanovení o právech a povinnostech manželů lze vztáhnout analogicky i na práva a povinnosti osob, které sice formálně manželství neuzavřely, ale fakticky žijí ve svazku analogickém svazku manželském.
  2. V současné době, kdy i do oblastí právní kultury České republiky pronikají faktické svazky mezi mužem a ženou, které nejsou po právní stránce manželstvím, vyžaduje právní a soudní praxe, aby také povinnosti a práva z těchto svazků bylo možné podříditi základním principům svazků manželských, aniž by tím bylo řečeno nebo dokonce zvýrazněno, že tyto svazky jsou společensky zpochybňovány, anebo preferovány.
  3. Rodina v širším slova smyslu, tj. i rodina založená nejen manželstvím podle právního řádu, plní nepochybně sociální funkce, jako jsou funkce biologická a reprodukční, ekonomická a výchovná.
  4. V každém rozumném rodinném, a tedy i manželském společenství by nemělo být předmětem pochybností to, že poskytování peněžitých a jiných prostředků na náklady společné domácnosti může být zcela nebo zčásti vyváženo osobní péčí o společnou domácnost a děti.
  5. Neplní-li jeden z manželů svoji povinnost hradit náklady společné domácnosti, rozhodne na návrh druhého manžela ve věci soud.
  6. Soud v případech podle ustanovení § 19 odst. 3 cit. zákona rozhodne na základě skutkových zjištění ke stavu v době vydání rozhodnutí. Dosavadní soudní praxe ukázala, že je takový úkol značně obtížný, zejména pokud jde o zhodnocení majet-

kových a vředlečných možností a schopností obou partnerů. Mohou-li výsledky soudní praxe něco doporučit, je to naléhavá výzva ke smírnému řešení. Všechny jiné způsoby, včetně soudního postupu, jsou sice krajními prostředky, které zákon musí zajistit, avšak nevedou ke skutečné sanaci rodinněprávních vztahů; je to proto, že předpokladem této sanace je zvládnutí role účastníka těchto vztahů nejen v právní, ale i v morální rovině.²¹

*Rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče.*²²

Rodiče mají ve výchově svého dítěte nezastupitelnou úlohu.

*Rodiče mají být osobním životem a chováním příkladem svým dětem.*²³

Rodinná atmosféra může mít radostný a optimistický charakter nebo naopak depresivní a pesimistický. Harmonické rodinné prostředí znamená pro děti nejen důležitou základnu pro jejich bezprostřední současnost, ale také i nejbližší neformální příklady společenského spolužití, které mohou příznivě ovlivnit celý jejich další život. Ztráta nebo omezení působnosti tohoto důležitého zdroje má na dítě nepříznivý vliv a dlouhodobé důsledky. Důkazem toho, že úvahy o rodinném prostředí a rodině vůbec nejsou jen fenoménem poslední doby, je to, že nad tímto tématem se zamýšlí i starší literatura. Rodina je prostředí, ve kterém pravděpodobně můžeme dítěti zabezpečit stabilitu a kontinuitu, což jsou prvky pro výchovu nesmírně důležité. Neméně důležitý je pro vývoj dítěte pocit bezpečí, který s největší pravděpodobností může poskytnout opět rodina. Bezpečný domov však znamená nejen pochopení a pomoc, ale hlavně pevný pořádek a autoritu. Rodinné prostředí, osobní příklad rodičů budou dítěti nejnázornější školou jednání.²⁴

---

21 HRUŠÁKOVÁ, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2001, s. 55-56. ISBN 80-7179-448-1

Milana Hrušáková, CSc. (1952)

Vystudovala v roce 1975 brněnskou právnickou fakultu, později získala titul doktorky práv. V roce 1984 získala vědeckou hodnost kandidáta věd, v roce 2004 byla jmenována profesorkou občanského práva Právnické fakulty MU. V roce 2009 byla vyhlášena právníkem roku v oboru rodinného práva. Odborně se věnuje především rodinnému právu, byla spoluřešitelkou mnoha vědeckých projektů v této oblasti zpracovávala posudky pro ministerstvo spravedlnosti i pro veřejného ochránce práv a byla členkou legislativní komise pro rekodifikaci občanského zákoníku. Je autorkou či spoluautorkou přibližně 80 odborných článků a asi 15 vědeckých publikací.

22 § 32 odst. 1, zákon č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů

23 § 32 odst. 2, zákon č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů

24 LACA, S. Výchova – Rodina - Hodnoty. 1. vydání. Brno: IMS, 2013, s. 68 ISBN 978-80-87182-32-1

Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností

- a) při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj,
- b) při zastupování nezletilého dítěte,
- c) při správě jeho jmění.

Při výkonu práv a povinností jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Rodiče mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

Dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se vyjadřovat ke všem rozhodnutím rodičů týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje.

Dítě, které žije ve společné domácnosti s rodiči, je povinno podle svých schopností jim pomáhat. Je dále povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny, pokud má vlastní příjem, popřípadě majetek, kterého lze použít pro společné potřeby rodiny.²⁵

Rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům. Výjimky tvoří pouze situace, kdy jeden z rodičů nežije, není znám, nemá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu nebo byl rodičovské zodpovědnosti zbaven. Potom se rodičovská zodpovědnost soustřeďuje pouze na jednoho z rodičů. Za žádných okolností se však nemůže jeden z rodičů zmocnit rodičovské zodpovědnosti vůči dítěti na úkor druhého rodiče. Lze tedy říci, že se rozchodem nebo rozvodem rodičů rozsah rodičovské zodpovědnosti formálně nemění. Mění se pouze režim jejího výkonu, protože oba rodiče nežijí společně s dítětem a svá rodičovská práva a povinnosti tak nemohou vykonávat stejně, jako když rodina žije pohromadě. Nechtějí-li rodiče žít nadále již spolu, nemohou ani společně vykonávat svoji rodičovskou zodpověd-

---

²⁵ § 31, zákon č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů

nost a společně o své dítě pečovat. Je tedy potřeba vyřešit, který z nich bude zajišťovat každodenní péči, popřípadě to, že se budou v péči o dítě střídat.²⁶

Pokud se rodiče nezletilého dítěte rozcházejí a nežijí spolu nebo spolu žít již nadále nehodlají (nezáleží, jestli jsou manželé nebo ne) a na výchovu a výživu svého dítěte se nedokáží dohodnout, rozhodne o těchto otázkách soud. Ten tak může učinit i bez návrhu, což bude nejčastěji případ, kdy obdrží podnět od orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který by měl mít o situaci v rodině nejvíce informací. Ve všech případech, kdy se rodiče nezletilých dětí rozcházejí (ať už neformálně nebo v rozvodovém řízení), zákonodárce jednoznačně upřednostňuje jejich vzájemnou dohodu v otázkách výchovy a výživy dětí. Když se rodiče rozvádějí, nemůže soud manželství rozvést do té doby, než jsou upraveny jejich poměry k nezletilým dětem, a to buď na základě dohody rodičů (schválené soudem) a nebo na základě soudního rozhodnutí. Soud by měl vždy zvažovat, zda je dohoda rodičů v souladu s nejlepším zájmem dítěte, jestliže to tak není, neměl by soud dohodu schválit. Skutečnost, že je završení tzv. opatrovnického řízení podmínkou pro rozvod manželství, má své opodstatnění. Dítě je tak chráněno před tím, aby se stalo součástí sporů rodičů týkajících se jejich manželského rozkolu. Praxe však potvrzuje, že ne vždy se v rámci opatrovnického řízení podaří vyhnout řešení střetu mezi rodiči. To může znamenat prodlužování řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem.²⁷

Výchova dětí a mládeže je jedním ze zdrojů lidského štěstí, naplněním života, hlubokým uspokojením, ale i zdrojem silných citových zážitků a starostí. V rodinném prostředí se formují i charaktery lidí, jejich postoje k ostatním lidem, k práci, ke společnosti. Rodina je prostředím, ve kterém dítě tráví většinu svého života. V něm se vytváří hodnotová orientace člověka, v něm dítě získává základní poznatky, v něm se dítě připravuje na školu, v něm se formují vztahy k jiným lidem.²⁸

---

26 HOŘÍNOVÁ, A. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 250-251. ISBN 978-80-260-0377-9

27 HOŘÍNOVÁ, A. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 251. ISBN 978-80-260-0377-9

28 LACA, S. Výchova – Rodina – Hodnoty. 1. vydání. Brno: IMS, 2013, s. 71. ISBN 978-80-87182-32-1

Práva a povinnosti k dítěti plynoucí z rodičovství vznikají zpravidla narozením dítěte a jejich valná většina zaniká s okamžikem, kdy dítě nabývá zletilosti. Obdobný poměr jako mezi přirozenými rodiči a dítěte může být uměle navozen osvojením. Na osvojence a osvojitele se pak pohlíží jako na rodiče dítěte a náleží jim rodičovská zodpovědnost. Ucelenou právní regulaci vztahu mezi rodiči a dětmi nalezneme v zákoně o rodině. Tak jako každý jiný právní vztah je i obsah vztahu mezi rodiči a dětmi souborem vzájemných práv a povinností. Jelikož cílem rodičovství je převážně všestranná péče o dítě a o jeho blaho (výchova dítěte), půjde zejména o povinnosti rodičů vůči dítěte. Nelze ovšem zapomínat, že povinnost starat se o své dítě, mít je u sebe a vychovávat jej je i základním právem každého rodiče, jehož nemůže být svévolně zbaven. Práva rodičů k jejich nezletilým dětem jsou tak povětšinou zároveň jejich povinností, každému oprávnění rodičů ve vztahu k dítěti koresponduje rodičovská povinnost k němu. Můžeme se setkat s názorem, že práva dětí a práva rodičů jsou vůči sobě ve vztahu konkurence. Daleko spíše se však navzájem doplňují a podporují.²⁹

1.3 Nový občanský zákoník

Rodinné právo upravuje práva a povinnosti osob, které v různých rolích vystupují v rodině.

- mezi manželi navzájem
- mezi rodiči a dětmi
- mezi dětmi a dalšími osobami, které jim nahrazují rodiče nebo jejich funkci nějak doplňují.³⁰

§ 686 říká, že...(1) *O povinnostech a právech muže a ženy, jejichž manželství bylo prohlášeno za neplatné, ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po prohlášení manželství za neplatné platí ustanovení o povinnostech a právech*

---

29 HORŮNOVÁ, A. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 243. ISBN 978-80-260-0377-9

30 <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/obecne/>

rozvedených manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po rozvodu obdobně.

(2) Bylo-li manželství prohlášeno za neplatné podle § 684, je při rozhodování o majetkových povinnostech a právech třeba dbát ohled na toho, kdo jednal v dobré víře.³¹

Práva a povinnosti manželů § 687

odst. 1 uvádí, že *manželé mají rovné povinnosti a rovná práva.*

odst. 2 uvádí, že *manželé jsou si navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.*

§ 691 odst. 1 *Nemají-li manželé rodinnou domácnost, nese každý z nich náklady své domácnosti; to je nezabývá povinnosti navzájem si pomáhat a podporovat se.*

odst. 2 *Žije-li s jedním z manželů společné dítě manželů, vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, popřípadě nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti a které je svěřeno do péče manželů nebo jednoho z nich, a druhý manžel opustí rodinnou domácnost, aniž k tomu má důvod zvláštního zřetele hodný, a odmítá se vrátit, je tento manžel povinen přispívat i na náklady rodinné domácnosti. Důvod opuštění návratu, posoudí soud podle zásad slušnosti a dobrých mravů.³²*

Uspokojování potřeb rodiny

§ 690 říká, že...*každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby ži-*

---

31 SVEJKOVSKÝ, J. a kol. Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 167. ISBN 978-80-7400-423-0

Srovnání viz č. 94/1963 Sb. § 17 odst. 2

32 <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcansky-zakonik/cast2h1d4.aspx>

votní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.³³

Rozhodování o způsobilosti rodiny § 692

- (1) *O záležitostech rodiny, včetně volby umístění rodinné domácnosti, popřípadě domácnosti jednoho z manželů a dalších členů rodiny, především dětí, které nenabýly plné svéprávnosti, a o způsobu života rodiny, se mají manželé dohodnout.*
- (2) *Nedohodnou-li se manželé o podstatné záležitosti rodiny, může soud na návrh jednoho z nich nahradit svým rozhodnutím souhlas druhého manžela, odmítá-li svůj souhlas v takové záležitosti rodinného života bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem rodiny, anebo není-li schopen vůli projevit. Soud však vede manžele především k dohodě.³⁴*

Nově je v občanském zákoníku zavedena nutnost toho, aby se manželé dohodli na umístění rodinné domácnosti a o způsobu života rodiny. Zákoník stanoví, jak se domoci právní ochrany u soudu.

Rodičovská odpovědnost³⁵ zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělávání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká

---

33 SVEJKOVSKÝ, J. a kol. Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 168. ISBN 978-80-7400-423-0

Srovnání viz 94/1964 Sb. § 19

34 SVEJKOVSKÝ, J. a kol. Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 169. ISBN 978-80-7400-423-0 Srovnání viz zákon č. 94/1963 Sb. § 19 odst. 3

(3) Neplní-li jeden z manželů svoji povinnost hradit náklady společné domácnosti, rozhodne na návrh druhého manžela ve věci soud. Zákon č. 94/1963 Sb. § 20, kde se říká, že o záležitostech rodiny rozhodují manželé společně. Nedohodnou-li se o podstatných věcech, rozhodne na návrh jednoho z nich soud.

35 nově pojem odpovědnost v novém občanském zákoníku

narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.

§ 859 Vyživovací povinnost a právo na výživné nejsou součástí rodičovské odpovědnosti; jejich trvání nezávisí na nabytí zletilosti ani svéprávnosti.³⁶

Shrnutí:

Co se týká práva a povinností rodičů, jejichž manželství bylo rozvedeno, příp. prohlášeno za neplatné, zákon na toto myslel i dříve v zákoně o rodině. Navíc se aktuálně v zákoně uvádí, že je třeba brát zřetel při rozhodování o majetkových povinnostech a právech na toho, kdo jednal v dobré víře.³⁷

V oddílu povinností a práv manželů se nově uvádí, že manžel má právo na to, aby mu druhý manžel sdělil o svých příjmech a stavu svého jmění atd. Dle mého názoru by toto mělo být samozřejmostí, ale bohužel se to tak mnohdy neděje. I tímto v souvislosti s průtahy a problémy rodičů může dítě trpět. Co se týká uspokojování potřeb rodiny, tak se vcelku nemění. Je ale přímo vysloveno, že životní úroveň všech členů rodiny má být zásadně srovnatelná. Zákon se také aktuálně rozvádí v § 691 o vyživovací povinnosti vůči nezletilému dítěti. Rozhodování o způsobilosti aktuální občanský zákoník jako většinu zákonů upravuje a rozšiřuje. Upřednostňuje dohodu manželů. Rodičovskou odpovědnost mají oba rodiče.

---

36 SVEJKOVSKÝ, J. a kol. Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 203. ISBN 978-80-7400-423-0

Srovnání viz 94/ 1963 Sb. § 31 odst. 1

37 Při prohlášení manželství za neplatné.

2. ROZVOD A JEHO DŮSLEDKY

“Jak budeme jednat, když ztroskotáme, lze s jistotou zjistit, jen když jsme ztroskotali.”³⁸

(Zdeněk Matějček)

Pro příklad uvedu trochu čísel: V roce 1950 bylo rozvodů 13 112 (9,8% z manželství toho roku uzavřených). V sedmdesátém roce bylo rozvedeno 24 936 manželství (19,7%). Za dalších dvacet let, v devadesátém, to bylo rekordních 41 641 rozvodů a procento překročilo třetinu uzavřených sňatků. Statistiku vždy vylepšovalo Slovensko, v předválečných dobách Podkarpatská Rus. Ve zmíněném devadesátém roce připadalo například na ČR 32 055 rozvodů. Od rozdělení České a Slovenské republiky připadá na české země v roce 1993 - 39 227 rozvodů, v roce 1994 – 30 939 rozvodů a v roce 1995 rozvodů, rok 1999 je rokem spíše zdánlivě šťastným. Rozvodů je sice o 10 000 méně, ale v partnerských rozvratů tolik nebylo. Změnila se legislativa, nejprve je nutno rozhodnout o dětech, pak teprve může být vynesena rozsudek o rozvodu. Dlouhé spory, které probíhaly v rámci „po“, se nyní přesunují „před“ rozvod.³⁹

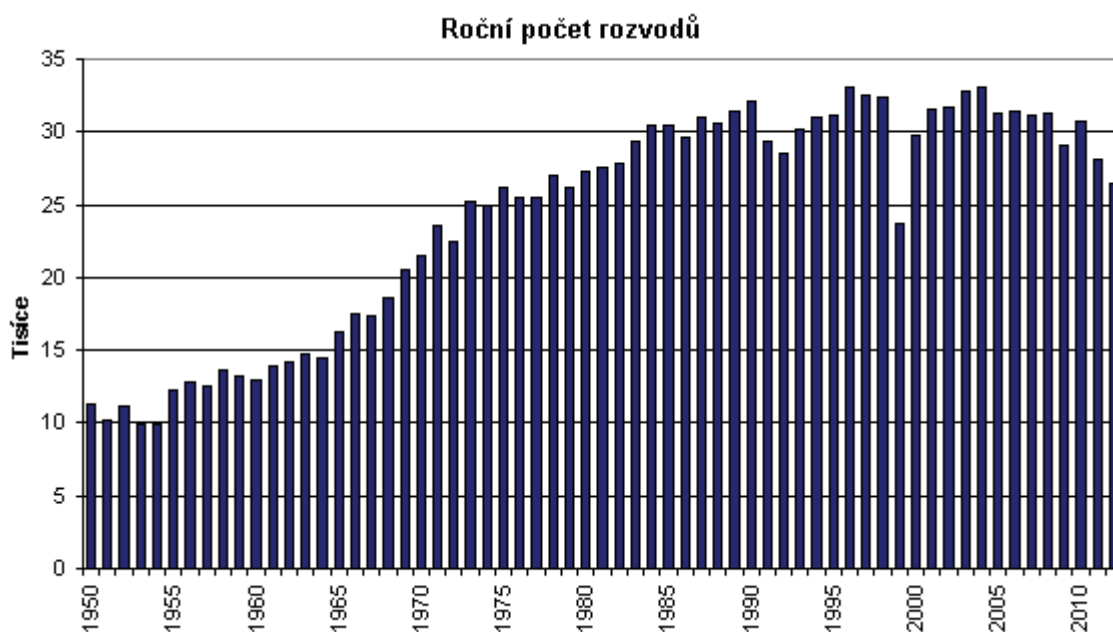
Údaje z poslední doby ukazují, že po přechodném snížení počtu rozvodů tento typ ukončení manželství opět roste. V roce 2010 bylo rozvedeno 30 800 manželství, což je o 1 600 víc než v roce 2009. Nejvyšší míru rozvodovosti atakují manželství víceméně ještě ve fázi vzájemného poznávání, tj. po 2 až 5 letech trvání. Dvě třetiny návrhů na rozvod podávají ženy. V 57,3% manželství končících v roce 2010 rozvodem žily nezletilé děti. Číslem to onoho roku bylo 26 500 dětí.⁴⁰

---

38 Zdeněk Matějček (1922-2004) byl světově uznávaný dětský psycholog, který se průkopnický věnoval studiu podmínek vývoje dětí v ústavech - v prostředí psychického strádání (deprivace). Byl to moderní reformátor péče o děti, který zdůrazňoval nezastupitelnou úlohu rodiny. Je autorem mnoha článků a knih o výchově. Byl členem mnoha profesních organizací v České republice (např. Česká lékařská akademie, Českomoravská psychologická společnost) i v zahraničí (např. International Dyslexia Association, International Study Group on Children with Special Education Needs, aj.)

39 NOVÁK, T. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 13. ISBN 978-80-247-4110-9

40 NOVÁK, T. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 13. ISBN 978-80-247-4110-9

obr. 1. Roční počet rozvodů⁴¹

Rozpad manželství je dlouhodobý proces, děje se v cyklech, které se mohou prolínat i opakovat. A tak nadále trvají manželství, která měla být dávno zrušena, protože soužití se stalo pro všechny strastiplným kolotočem, při jehož vyčerpávajícím otáčení manželé spolu nedokáží ani přijatelně žít, ani se rozejít. Odhaduje se ale, že větší je počet těch manželství, jejichž rozpad byl zbytečný, v určité fázi mu šlo předejít.⁴²

Banální rozladění mezi manželi, které dlouho přetrvává, přeroste v déletrvající nespokojenost. Je patrný odklon jednoho partnera od druhého, jeden se zpravidla odtahuje více než druhý, mohou si to za měsíc nebo za dva vyměnit. Ten, který se právě neodtahuje, se cítí zanedbávaný, ukřivděný – a znejistí. Pokud se toto nevyřeší, krize se prohloubí, projevuje se to takto:

- partner obviňuje druhého, je to známkou nepochopení skutečnosti, že manželské krize bývají zákonitým jevem a nikoli osobní záludností nebo schválností

⁴¹ <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>

⁴² PLAŇAVA, I. Jak se nerozvádět. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1994, s. 29. ISBN 80-7169-129-1.

- partner začíná vyčítat nebo se vtírat v situacích, kdy ten druhý je vyladěný na zcela jinou frekvenci
- tváří se dotčeně, uraženě, truceje
- sabotuje spolupráci v každodenních záležitostech péče o děti a domácnost
- odmítá pohlavní styk
- začíná uvažovat a posléze mluvit o životním zklamání a rozčarování, končí to vyhrožováním rozvodem
- začíná nepřímo nebo dokonce přímo manévrovat dětmi⁴³

Jedna z možností, jak může manželská krize skončit, je rozvod (nebo rozchod). Rozpad manželství není tragédie (i když si to člověk myslí), je to prostě jedna z alternativ vyústění manželských problémů a nemusí to být vždy nevyhnutelně varianta nejhorší – někdy je možná lepší být „šťastně rozvedená“, než nešťastně vdaná...⁴⁴

Rozvod se stal poměrně běžnou záležitostí, ale jaký dopad má na děti?

Co říci dítěti? Podle věku dítěte a konkrétní rozvodové situace se dá vycházet z teze: „Přestali jsme si s tatínkem s maminkou rozumět, nechceme žít v hádkách, a tak se rozejdeme.“ Je-li zcela zřejmé, že do situace zasáhl nějaký jiný muž nebo žena, řekneme to. Pokud možno, tak v klidu a bez afektu. Např.: „Tatínek je přesvědčen, že našel někoho, kdo je mu bližší než já. Prostě někoho, koho má raději než mně.“ Není na škodu dodat něco na způsob: „Když ses nám narodil, tak jsme byli šťastní. Měli jsme se rádi a to pěkně trvalo ještě dlouho potom.“ Podstatné je zdůraznit, že daný stav dítě nezavinilo, nenese na rozvodu žádnou odpovědnost a cit rodičů k němu se nemění k horšímu.⁴⁵

---

43 PLAŇAVA, I. Jak se nerozvádět. 1.vydání. Praha:Grada Publishing, 1994, s. 29. ISBN 80-7169-129-1.

44 ŠPATENKOVÁ, N. Jak řeší rodinné krize moderní žena. 1.vydání. Grada Publishing: 2006, s. 70 ISBN 80-247-1567-8

45 NOVÁK, T. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 119. ISBN 978-80-247-4110-9.

PhDr. Tomáš Novák (1946) vystudoval psychologii na Filozofické fakultě MU v Brně. Působí v manželské poradně Centra sociálních služeb v Brně. Na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity učí předmět „práce s klienty“, na Filozofické fakultě MU učí předmět základy komunikace se zřetelem k technikám asertivity. Autor je poradenským psychologem.Vystudoval FF UJEP v Brně, obor psychologie. Dlouhodobě se zabýval problémy výchovných obtíží s dětmi, náhradní rodinnou péčí, manželským a rodinným poradenstvím. Je autorem řady publikací.

Je třeba ujistit děti o jejich trvalém vztahu s oběma rodiči. I když jsou malé děti připravené na rozluky manželství a chápou, proč k ní dochází, stále se u nich mohou objevit obavy z odloučení a pocit nejistoty ohledně budoucího vztahu s rodiči. Tento strach mohou rodiče zmírnit tím, že budou děti opakovaně ujišťovat o tom, že matka i otec s nimi vždy budou chtít být a nikdy neodejdou.⁴⁶

„Při rozhodnutí, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.“⁴⁷

Rozhodnutí se rozvést může pramenit z odvahy či zbabělosti, nebo prostě nemáte na výběr. Někdy jste postaveni před hotovou věc, se kterou se musíte vyrovnat. Rozvod pro vás může být dobrý nebo špatný, často obojí. Ale pro děti znamená rozvod vždy zmatek a ztrátu. Děti o rozvodu nerozhodují a nemají pak žádnou kontrolu nad tím, co se s nimi děje během něj a po něm. Nemohou ovlivnit, jak se budou s rodiči vídat. Zvykly si spoléhat na určitou stabilitu domova a ta je teď narušena stěhováním, změnou zaměstnání rodičů či finančními problémy. Tyto zprávy jsou pro děti velmi skutečné a rodiče na to nesmějí zapomínat.⁴⁸

„Rozvod, i když je uzavřený dohodou, představuje vždycky trauma. Nejde přitom jen o samotný akt a události, jež mu předcházejí, ale i o psychický dopad rozvodu na oba zúčastněné, k němuž velmi často dochází až s časovou prodlevou,“ upozorňuje psycholožka Jitka Douchová.⁴⁹

---

46 TEYBER, E. Děti a rozvod. 1. vydání. Praha: Návrat domů, 2007, s. 44. ISBN 978-80-7255-163-7

47 § 26 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

48 COLOROSOVÁ, B. Krizové situace v rodině. 1. vydání. Praha: Euromedia Group, Ikar, 2008, s. 95. ISBN 978-80-249-1027-7

49 PhDr. Jitka Douchová (1959)

- Od začátku své profesní dráhy se specializuje na partnerské vztahy, od roku 1982 pracuje jako rodinný a manželský poradce.
- Působí jako lektor mnoha kurzů – psychotherapeutických sebezkušenostních i komunikačních, dále kurzů, věnujících se oblasti osobnostního vývoje, kurzů se zaměřením na rozvíjení a kultivaci partnerských vztahů.
- Dlouhodobě jako psycholog spolupracuje s médii: TV (odborná psychologická spolupráce na mnoha pořadech ČT, TV Nova, TV Prima mj. např. autorka Testu národa na partnerské vztahy pro TV Nova, odborný garant pro vzdělávací pořady ČT o partnerských vztazích, atd.) Rozhlas (ČR, Regina, Impulz, Frekvence 1, Rádio Kiss, atd.)

Ne vždy a ne na každého působí úřední doklad o rozvodu manželství jako úleva a začátky nové životní etapy nebývají lehké. Málokdy je rozpad vztahu tak poklidný, aby spolu bývalí partneři dokázali okamžitě komunikovat bez emocí. „Stávají se znepřátelenými stranami a potřebují mít na své straně koaliční spojence. Ženy, zejména ty opouštěné kvůli jiné ženě, usilují o podporu přátel viditelněji, ale ani muž nechce zůstat sám,“ dodává psychologka. Čím víc společných přátel a kamarádů bývalí manželé mají, tím může být jejich pozice komplikovanější – navíc se ukazuje, že muž situaci mnohdy vnímá jinak než žena.⁵⁰

„Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití.“⁵¹

Velice se mi líbí, jak uvádí Tomáš Novák ve své knize, kde formuluje hned několik přesvědčení, které vychází z poradenské praxe jak s dětmi, tak i s dospělými:

1. Rozvod je těžká zkouška, ale člověka nezahubí. Co nás nezahubí, to nás může posílit.
2. Děti bývají rozvodem rodičů poznamenány. Není ovšem pravda, že je rozvod v rodině předurčuje k dráze duševně nemocných, narkomanů a zločinců. Statistiky nacházející častěji rozvod rodičů v životní historii zmíněných skupin jsou jen přesným zpracováním ne snad nepřesných, ale z kontextu vytržených čísel. O vašem dítěti nic neříkají. Pokud jste se rozvedli, váš potomek není neodvratně předurčen k rozvodu svého budoucího manželství. Mimo jiné dost záleží na tom, co bylo u vás potom.
3. Rozvod může být východiskem. Tím však bývá jen tehdy, pokud dokážeme jasně odhadnout, co dobrého a zlého nám přinese. Východiskem není, pokud si namlouváme, že přinese jen dobré, nebýt to je spíše růžové blouznění. Nelze tvrdit, že při-

---

- Publikace článků zaměřených na téma partnerské problematiky v odborném i laickém tisku (Psychologie dnes, pravidelná dlouhodobá spolupráce s Instinkty, MF dnes atd.)

Více než 8 let vede vlastní psychologickou poradnu na www.idnes.cz, specializovanou na partnerské vztahy.

50 Časopis psychologie č. 11-2009, s. 13. Vztahy : Rozvod: Jak se podělíme o přátele?

51 § 24 odstavec 1, zákona č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů

nese jen to nejhorší. Takový názor bývá projevem deprese. Všechno zlé může být k něčemu dobré. Na člověka negativně nepůsobí jen to, co se stalo, ale i to, co si myslí o možných následcích toho, co se stalo. Negativní myšlenky a katastrofické vize jsou leckdy větší zátěží než reálná skutečnost. Východiskem k úvahám o rozvodu bývá partnerská nespokojenost. Ta je v našich krajích ovšem poměrně častá. Soudě podle výzkumu nadace Hestia, jsou se svou rodinnou situací nejvíce nespokojeny rozvedené ženy v 58,5%, následují rozvedení muži 46,5%, podruhé vdaných žen je nespokojených 41,8%, podruhé ženatých mužů 34,7%. Oproti tomu poprvé ženatí a vdané jsou spokojeni. Nespokojených je z nich 32,5% žen a 32,7% mužů. Spíše než o „zlomených okovech“ lze v souvislosti s rozvodem uvažovat o tom, že si vinou tohoto právního aktu připravujeme problémy nové. Sice jiné než ty původní, ale tím není řečeno, že snáze řešitelné.⁵²

Zdeněk Matějček a Zdeněk Dytrych⁵³ zformulovali několik dobře míněných rad, jejichž respektování by se mělo po rozvodu, stát cílem rozvedených partnerů:

- Nepodceňovat vnímavost dítěte vůči rozvodu (rozvod se zpravidla dotýká dítěte vždy).
- Zachovat si vědomí rodičovství, svých rodičovských úkolů a povinností.
- Zabránit tomu, aby rozvodový konflikt pokračoval. “Zakopat válečnou sekeru!”
- Nikdy nepopuzovat dítě proti bývalému partnerovi.
- Zachovat pozitivní obraz toho druhého.
- Zabránit kupování a podplácení dítěte.
- Zařídít styk s druhým partnerem co nejlépe.
- S náhradním otcem, pokud existuje, seznámit dítě opatrně.
- Dítěti nic nezatajovat, ale ani mu nic nevnucovat.⁵⁴

---

52 NOVÁK, T. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 10. ISBN 978-80-247-4110-9.

53 Zdeněk Dytrych (1930-2002) vedl laboratoř, do které v důchodu nastoupil Zdeněk Matějček. Zde zahájili několik dlouhodobých studií – děti z rozvedených rodin, děti narozené mimo manželství, děti bez rodin, nechtěné děti aj.

54 ŠPATENKOVÁ, N. Jak řeší rodinné krize moderní žena. 1. vydání. Grada Publishing: 2006, s. 126. ISBN 80-247-1567-8

I přes zmatek, hněv a rozpolcenost si děti mohou (a pokud možno by měly) i po rozvodu zachovat láskyplné, loajální vztahy k oběma rodičům. Rozvod není krátkodobá záležitost, uběhne čas, než se rány trochu zacelí. Rozvod má fáze, kterými je třeba projít, pokud jimi neprojdeme, může nás to vracet zpět a člověk bude obtížně navazovat další partnerský vztah, protože nemá vyřešený rozvod.

Děti jsou na svých rodičích závislé materiálně i psychicky. Míra závislosti samozřejmě záleží na věku (a eventuálně zdraví) dítěte. Rozvod jim přináší ztráty a změny, se kterými se potřebují vyrovnat, a potřebují k tomu podporu a ochranu. To může být v situaci, kdy rodiče jsou plni emocí a sami nestabilní, náročné. Děti také potřebují ochránit před rizikovými projevy bolestných emocí rodičů. Pro dítě je nebezpečné slyšet hádky rodičů, být svědkem hledání řešení rozvodových problémů nebo dokonce je pomáhat řešit, slyšet obviňování druhého rodiče (bez ohledu na to, zda je oprávněné nebo ne), vysvětlování důvodů partnerského rozvratu, kvalifikování rozvodu s partnerem jako rozvodu s dítětem, zatěžování dítěte jakýmkoli druhem odpovědnosti za rodiče. Nebezpečné pro dítě také je, pokud se cítí provinile za rozpad rodiny nebo za svůj vztah s druhým rodičem a potřeby vůči němu. Dítě tento pocit může mít v nejistotě a nestabilitě rozvodové nebo porozvodové situace. Potřebuje ochranu před jednáním, které by mohlo tento pocit viny posilovat. Potřebuje ujištění o tom, že rozvod je věcí dospělých, že za něj nemůže a že může mít dále dobrý vztah s oběma rodiči.⁵⁵

V situaci po rozvodu je někdy mnoho zátěží, které je potřeba zvládnout, a rodič na to občas nestačí. Často tak dopadne více práce a odpovědnosti na dítě. V pořádku je to pouze v případě, kdy se jedná o rozumnou míru větší samostatnosti a pomoci a domácími pracemi. Problém nastává v situaci, kdy se dítě stane důvěrníkem pro rodiče, který mu svěřuje svoji bolest, stesky na expartnera, bezradnost, nebo když na dítě přesouvá velkou odpovědnost za sourozence. Hrozí, že dítě bude v dospělosti fungovat v blízkých vztazích tak, že se bude starat o druhé a bude potlačovat vlastní potřeby. A to bývá zdrojem velkých problémů. Dítě naopak potřebuje ochránit před partnerským konfliktem i starostí o rodiče. Aby mělo

---

55 POUPĚTOVÁ, Š. Netrapte se po rozvodu. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 40-41. ISBN 978-80-247-2046-3

bezpečí i v situaci, kdy má rodič problémy, je třeba, aby rodič své problémy řešil s někým dospělým – kamarádkou, příbuzným, radcem, ale ne s dítětem.⁵⁶

2.1 Druhy úpravy poměrů

Zákon o rodině užívá v souvislosti s rozhodováním soudu o tom, se kterým z rodičů bude dítě po jejich rozchodu žít, pojmu „svěření do výchovy“. Takové označení lze mít za poněkud nepřesné, protože nevystihuje skutečný předmět řízení – rozhodování o tom, s kým bude dítě žít ve společné domácnosti, kdo bude o dítě pečovat a rozhodovat o jeho běžných denních záležitostech. Důležité je, že rozvodem nebo odloučením zůstává rozsah rodičovské zodpovědnosti k dítěti obou rodičů, včetně vlivu na jeho výchovu, nezměněn.⁵⁷

Děti bývají přiděleny těm otcům, jejichž exmanželky obvykle, ale ne vždy, o ně nepečovaly a nestaraly se už v době manželského rozvratu. Takže rozhodnutím soudu se nic podstatného nemění ve faktické péči o děti. Otcové, kteří před rozvodem plnili v rodině tradičně chápanou mužskou roli, hlavní osobou v péči o děti a domácnost byla manželka-matka. A ta z nějakých důvodů přestala jako matka fungovat – ať už v důsledku psychické poruchy nebo milostného poblouznění. Podstatné je, že otcové musí důkladně přehodit výhybku, změnit nejen životní styl, ale často i životní hodnotové zaměření. Zejména to platí, je-li dítě malé nebo je dětí víc.

Přehodnocení hodnot bývá na místě i tehdy, jestliže otec nevylučuje nový sňatek. Po zmiizení matky z životního prostoru dětí by měl uplynout nějaký čas, během něhož se dítě potřebuje vzpamatovat a zažít ničím nerušenou péči jedné blízké, nejbližší osoby. Může jí být i babička, která dětem nahrazuje rodičovskou péči, ale předpokládá se, že otec se rozhodne zatím nespojovat svůj rodinný život s jinou ženou. Nástup nové ženy do role nevlastní

---

⁵⁶ POUPEŤOVÁ, Š. Netrapte se po rozvodu. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 157. ISBN 978-80-247-2046-3

⁵⁷ HOŘÍNOVÁ, A. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 251. ISBN 978-80-260-0377-9

matky by byl v takové situaci obtížnější, protože dítěti by se vše znovu měnilo, postoje, city, bralo by lidské vztahy jako něco prchavého, nestálého a nehodnotného.⁵⁸

Společná výchova neznamená nic jiného, než že soud vlastně potvrdí stav, který již existuje, tzn. společnou výchovu dítěte. Toto se stává v minimálních případech, je důležité, aby se na tom rodiče shodli.

Střídavá výchova prakticky probíhá tak, že dítě žije s každým z rodičů po určitý časový interval. Z logiky věci vyplývá, že takové řešení není vhodné pro všechny děti a ne všichni rodiče jsou schopni jej bez obtíží realizovat.⁵⁹

„Svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti. To předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných. Rozhodnutí o střídavé výchově nezletilého dítěte by mělo vycházet z jejich společné vůle a dohody, schopnosti spolu komunikovat a spolupracovat a nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů.“⁶⁰

Svěření do střídavé, případně společné výchovy obou rodičů je výslovně v zákoně o rodině zakotveno až od 1. srpna 1998. Tyto způsoby výchovy předpokládají především výchovnou způsobilost obou rodičů a jejich zájem o výchovu dítěte. Zásadní podmínkou takového rozhodnutí však je zájem dítěte a posouzení otázky, jestli takovou formou výchovy budou zajištěny lépe potřeby dítěte než svěřením dítěte do výchovy jednoho rodiče.⁶¹

Soud zkoumá i takové skutečnosti, jako jsou bytové poměry rodičů, vzdálenost jejich bydlišť, schopnost rodičů vzájemně komunikovat. V každém případě musí být zvlášť přihlédnuto k osobnosti dítěte a k jeho věku. Dítěti by v případě takového rozhodnutí o jeho další výchově mělo zůstat stejné dosavadní zázemí, co se týká školy, mimoškolních aktivit, ka-

---

58 PLAŇAVA, I. Jak se nerozvádět. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1994, s. 94-95. ISBN 80-7169-129-1.

59 HOŘÍNOVÁ, A. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 252. ISBN 978-80-260-0377-9

60 Nález Ústavního soudu: Sp. Značka 1 ÚS 48/04

61 NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 67. ISBN 978-80-247-1449-3

marádů apod. Pokud jde o intenzitu střídání, zákon o rodině žádné intervaly neuvádí. V souladu se současnou rozhodovací praxí se nejčastěji můžeme potkat s rozhodnutím o střídání v intervalu týden-týden nebo v intervalu čtrnáct dnů. Vyloučeno není ani střídání delší, např. po měsíci.

Rozhodnutí o svěřeni do společné výchovy není v praxi příliš obvyklé, u úvahu by připadalo tehdy, pokud by rodiče i nadále po rozvodu zůstali žít společně v jednom domě nebo bytě a i nadále by zachovali určitý model společného hospodaření, alespoň ve vztahu k nezletilým dětem.

S rozhodováním o svěřeni dítěte do výchovy jen jednoho rodiče je neoddělitelně spojena problematika styku dítěte s druhým rodičem, kterému dítě svěřeni do výchovy nebylo. Úprava styku je primárně ponechána na dohodě rodičů, která nevyžaduje schválení soudu. Soud upraví styk rodiče s dítětem teprve tehdy, vyžaduje-li to zájem dítěte a poměry v rodině.⁶²

Taková situace nastává tehdy, pokud je pravidelný styk rodiče s dítětem narušen nebo rodič, který má dítě svěřeno do své výchovy, bezdůvodně druhému rodiči brání ve styku s dítětem. Případy, kdy se rodič obrací na soud, aby byl jeho styk s dítětem upraven striktně soudním rozhodnutím, nejsou bohužel v praxi vzácností. Někdy však ani úprava styku soudním rozhodnutím není zárukou, že se tak skutečně bude dít. Pak nastupují situace, kdy oprávněnému rodiči nezbývá než se domáhat takového rozhodnutí.⁶³

Není nejvhodnější, aby soud o střídavé péči rozhodl, když že se na tomto uspořádání rodiče nedohodli. Takové rozhodnutí může být jen těžko v nejlepším zájmu dítěte.

---

62 § 27 odstavec 2 zákona č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů

63 NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, ISBN 978-80-247-1449-3

2.2 Problematika rozvodové a porozvodové péče o děti v České republice

Dítě si neumí představit, co rozvod představuje, a dospělí se sami nacházejí uprostřed vlastní osobní krize a těžkosti, proto pro ně bývá vysvětlování obtížné. Je třeba dětem říci, co mohou očekávat. Dětem je možno sdělit, že se maminka a tatínek budou rozvádět a už spolu nebudou bydlet. Je třeba jim říct, kdy se odcházející rodič odstěhuje a kdy se s ním budou moci vidět. Děti by také měly být ujištěny o pokračujícím kontaktu s oběma rodiči (a skutečně ho mít). Samozřejmě není vždy možné být během rozvodové krize takto ohleduplný. Je však důležité, aby se rodiče i za vyčerpávajících okolností maximálně ovládali a plánovali co nejpečlivěji. Způsob překlenutí první rozvodové fáze má podstatný vliv na adaptaci dítěte a na schopnost páru spolupracovat po rozvodu.⁶⁴

Nesporný rozvod je označení, kdy nejsou strany řízení ve faktickém sporu. V takovém případě navrhuje oba manželé, kteří také shodně před soudem v rámci takového řízení dávají najevo (a předepsaným způsobem dokládají), že se jim podařilo dohodnout se (mnohdy po dlouhých vzájemných jednáních a po učinění nezbytných kompromisů), a to jak ohledně výchovy a výživy jejich společného dítěte na dobu po rozvodu (pravomocný rozsudek soudu o schválení dohody rodičů), tak také o jejich společných majetkových vztazích, právech a povinnostech společného bydlení a případné vyživovací povinnosti na dobu po rozvodu (písemná smlouva s úředně ověřenými podpisy obou manželů, předložená nejpozději u nařízeného jednání o rozvod manželství). Rozvod tzv. dohodou je možné vést pouze u manželství, která trvají minimálně jeden rok a dále za podmínky, že spolu manželé nežijí minimálně šest měsíců (tuto podmínku je třeba vyložit ve smyslu společného intimního soužití, nikoliv pouze faktického bydlení v jednom bytě).

Výhod má „smluvený rozvod“ několik: nepoměrně kratší dobu celkového trvání celého rozvodového procesu, vyřešení všech podstatných záležitostí s rozvodem spojených de facto najednou (výchova a výživa dětí, společný majetek, společné bydlení, příp. vyživo-

---

64 TEYBER, E. Děti a rozvod. 1. vydání. Praha: Návrat domů, 2007, s. 41. ISBN 978-80-7255-163-7

vací povinnost po rozvodu) a zejména fakt, že v rámci soudního řízení neprobíhá dokazování ohledně příčin rozvratu manželství, nejen během řízení, ale i po něm mohou mezi rozvedenými manžely panovat dobré, někdy i velice přátelské vztahy. Zvláště pro nezletilé dítě z takového manželství narozené je zachování komunikativního vztahu mezi rodiči (v dobrém slova smyslu) štěstím v neštěstí (kterým rozchod jeho rodičů vždycky bude).⁶⁵

Sporný rozvod je protipólem „klidného rozvodu“. V jeho průběhu nijak neřeší mnohé z otázek, které s rozvodem bezprostředně souvisí (majetek, bydlení), ale je navíc v řízení před soudem prováděno dokazování, které je zaměřeno na prokázání existence tzv. kvalifikovaného rozvratu manželství, a dále je soud povinen zkoumat příčiny rozvratu. Pokud se názory manželů, coby účastníků řízení před soudem, na to, co bylo příčinou rozvratu jejich manželství, rozcházejí, pak přichází na řadu dokazování. Tvrzení manželů, má-li k nim soud přihlídnout, musí být doložena důkazy. Povětšinou nejdou k dispozici jiné důkazy nežli svědecké výpovědi rodičů, tetiček a kamarádů, někdy bohužel i společných dětí. Toto se může táhnout měsíce. V případě sporného rozvodu teprve po právní moci rozsudku o rozvodu manželství nastává období, kdy je možné začít řešit otázku společného bydlení a společného majetku. Z praxe rozvedených párů lze vysledovat, že čím problematičtější je dokazování před soudem, tím větší je jistota, že po rozvodu nebudou schopni rozvedení manželé uzavřít jakoukoliv dohodu mezi sebou, tedy tím větší pravděpodobnost, že spolu povedou další sporná řízení: ohledně bydlení a ohledně vypořádání jejich společného jmění. Sporný rozvod tak ve svém souhrnu představuje proces, který je obvykle náročný nejen časově, finančně, ale také po stránce „lidské“ (vyhrocené emoce, stresové situace apod.).⁶⁶

Jak říci dětem o rozvodu nebo rozchodu rodičů?

Mnoho rodičů, kteří se rozvádí, řeší takovou otázku jako jednu z nejtěžších. Pro rodiče je to velmi citlivé téma. Mění se pro ně i pro děti vše do budoucna. Odejde-li rodič náhle, může dítě cítit úzkost, nechápe, pro táta odešel⁶⁷, budou určitě tápat, co se bude dít dál.

---

65 NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 31. ISBN 978-80-247-1449-3

66 NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 32. ISBN 978-80-247-1449-3

67 pokud nastane případ, kdy otec odchází a děti s matkou zůstávají

Jednoznačný ani univerzální návod snad ani neexistuje. Určitě je v první řadě důležité vzít u úvahu věk dítěte, povahové rysy, atmosféru v rodině. Dítě určitě cítí, že se něco děje, pociťuje strach, úzkost, nejistotu. Je třeba dítě neklamat a nelhat mu. S dětmi nelze probírat stav krize rodičů, klást na ně zodpovědnost, děti do úvah do rozvodu nezaplétat. Dětem by o rozvodu měli říct nejlépe oba rodiče. Nelze asi jednoznačně říct, zda oba současně. Je třeba zdůraznit, že rodiči zůstávají nadále, říct jim pravdu. Není nejlepším řešením tvrdit dítěti, že tatínek jede na dlouhou služební cestu do zahraničí a tím tak dávat dítěti planou naději. Dítě se dřív nebo později začne vyptávat, klást otázky. Je třeba říct nezbytnou část pravdy, upravenou k věku dítěte.

Psychorozvod je dlouhodobý proces rozpadu manželství a celé rozvodové dění lze rozčlenit do několika etap, které na sebe navazují, prolínají se. První, přesněji nultou etapou je hluboká, nezvládaná manželská krize s narůstajícím rozvodovým potenciálem. Následuje bilancování a rozvodové rozhodování, ústící v rozvodové jednání, včetně soudních sporů. A poté, co se rozvod stal právní skutečností, přichází dokončování manželské separace a utváření porozvodového životního stylu.

Po celý ten dlouhý čas – trvá nejméně dva, často i tři roky – se všichni zúčastnění vyrovnávají s řadou problémů a potíží, leccos musí překousnout, prožít i odžít. Jednoduše řečeno: mají zvládnout řadu úkolů, chtějí-li, aby rozvodová kalvárie proběhla s menšími ztrátami a s menším strádáním, než je nezbytně nutné, je zapotřebí rozejít a oddělit se nejen podle zákona a navenek, nýbrž i do hloubky duší.

Rozlišujeme čtyři hlavní psychorozvodové úkoly, přičemž plnění a splnění jednoho každého je předpokladem splnění ostatních.

- Distancovat se od manželství a odpoutávat od partnera. Distance od manželské prohry znamená dokázat pohlédnout na selhání s určitým odstupem, umožňujícím pravdivě rozpoznat ty základní faktory, které se podílely na ztroskotání manželství. Odpoutání muže od ženy znamená do všech důsledků přijmout fakt, že jako manželé už nemáme od sebe co čekat, nic si nedlužíme, a proto nepotřebujeme nic řešit, vyřizovat, natož se mstít.
- Oddělit manželství od rodičovství, lze vyjádřit i takto: když už jsme společné žití nezvládli jako manželé, nemusí to ještě znamenat, že budeme selhávat jako rodiče, byť musíme plnit rodičovské poslání za jiných okolností.

- Chránit děti, respektovat jejich potřeby, zájmy i prožívání při současném přijetí postoje, že rozpadem manželství rodičů děti vždy ztrácejí a strádají.
- Utvářet porozvodové perspektivy, pozměněný či nový životní styl a novou osobní identitu.

První fáze psychorozvodu směřuje k oboustrannému přiznání skutečnosti, že manželství ztroskotalo, nadále se nebude a nemůže konat, ať už si jeho konec přeje jeden více a druhý méně, případně vůbec ne. Nejde tu jen o to, podvolit se tlaku nebo dokonce nátlaku, jde o víc: v určité době musí oba partneři vnitřně plně akceptovat přinejmenším to, že rozvod je pro všechny menším zlem než setrvávat v manželství. Oba se tedy chtějí rozvést.

Pro **druhou fázi** jsou charakteristické emoce, citové bouře jako reakce na rozpad manželství, na životní ztrátu. Nejprve převažuje směs zlosti, vzteku, pocitů hořkosti, ukřivděnosti i sebelítosti – o něco později truchlení a smutek. Nejdříve obviňováním a raněnými city zaplavují toho bídáka-partnera, pak se city soustředí spíše na mne samotného. Dopustím-li se té chyby, že v období citových bouří začnu bilancovat minulost nebo se dívat do budoucnosti, obojí vidím zkresleně, falešně. Je tudíž lepší počkat, až city odezní. A je dobré prožít je, nechat odeznít. I smutek a truchlení patří k vyrovnání se s životními ztrátami.

Třetí fázi bychom mohli nazvat obdobím zvedání svěšených hlav. Oba zúčastnění se začínají rozhlížet kolem sebe. Před nějakou dobou, obrazně řečeno, ležel člověk zdeptán na zemi, nyní zvedá hlavu, aby poklekl, vzpamatoval se, povstal a viděl o kus dál – nejprve směrem k minulosti. Úkolem této fáze je co nejpravdivěji bilancovat: co jsem vlastně ztratil a jaký byl můj vlastní podíl na ztroskotání manželství? Jde o zmapování a reflektování ohrožené či rozpadlé identity, jež byla spojena s manželstvím. A vyplatí se provést tuto bilanci co nejpoctivěji.

Čtvrtá fáze psychorozvodu navazuje na zvedání hlavy, pohled se však neobrací zpět, nýbrž k přítomnosti a k blízké budoucnosti. Začíná rekonstrukce životního stylu. Nejde pouze o nezbytné zabezpečování běžného provozu, včetně péče o děti (což ostatně má fungovat i v nejhrošších chvílích), jde opět o víc: o vytvoření porozvodové identity, která nebude odvozoována od života v teď už bývalém manželství.

Pátá fáze je plně ve znamení otevřenosti směrem k budoucnosti. Pokud jsme zvládli všechny přecházející úkoly – a nevadí, že se nám možná prolnuly, nebo jsme se museli na chvíli vrátit kousek zpět - je už budoucnost oddělena od jakékoli nenávisti, zloby a pocitů ukřivdění.⁶⁸

2.3 Kritéria pro úpravu péče o děti – výchova po rozvodu

Sociální opora pro dítě i pro rodiče:

„Ve dvou se vše lépe táhne“, praví přísloví. Na rozvodové situace by neměli být jen dva. Inspirujme se příslovím „víc hlav, víc rozumu“. Ztráta rodiče znamená spíše pro dítě zvýšenou zranitelnost než konkrétní poškození psychiky. Zvýšená zranitelnost: „pro děti začne být rizikem až ve spojení s nepřiměřeným rodičovským fungováním nebo v důsledku snížení jiné podpory prostředí před a po ztrátě rodiče.“. Řečeno co nejstručněji, dítě má vědět, že za rozvod rodičů nemůže, nezůstává samo a může se spolehnout na srovnatelnou míru opory blízkých lidí jako předtím. Není na škodu podporovat náhradní zdroje uspokojení a kladných zážitků, například od péče o psa až po aktivní sportovní nebo turistickou činnost, s možností identifikace s osobou do jisté míry nahrazující tu, která odešla.

Podobně popsala J. S. Wallerstein⁶⁹ půltuctu „psychologických úkolů“, které čekají na děti, pokud se mají vyrovnat s rozvodem rodičů. Jsou to.

1. Přijmout realitu rozvodu bez idealizace situace.
2. Zbavit se rodičovských konfliktů a trápení jako bloku vlastní aktivity. Žít svůj běžný, rozvodem nepoznamenaný život.
3. Vypořádat se se ztrátou a s dělením.
4. Vymanit se ze sebeobviňování.
5. Odpustit rodičům zklamání z jejich rozchodu.

---

68 PLAŇAVA, I. Jak se nerozvádět. 1.vydání. Praha:Grada Publishing, 1994, s. 64-68. ISBN 80-7169-129-1.

69 Judith Wallerstein (1921-2012), psychologka, která vytvořila 25-letou studii o dopadech rozvodu na děti, odborná asistentka (1966-1992) na vysoké škole sociální péče na Univerzitě v Kalifornii.

6. Využít realistických možností týkajících se vztahů k oběma rodičům po rozvodu.⁷⁰

Počáteční období po rozpadu manželství je velmi složité nejen pro rozvedené, ale i pro děti. Je třeba jim vytvořit bezpečné zázemí, a domov – a je na to rodič, který zůstal s dítětem, sám. Pro každou rozvedenou matku je břemeno osamělého rodičovství těžké. Musí se vyrovnat s osamělostí, bolestí, snahou uvést svůj život „do starých kolejí“, o všudypřítomných finančních potížích nemluvě. Situace to rozhodně není jednoduchá a vyžaduje určitou míru sebeobětování. Jen ale v určité míře, protože nejde o to, obětovat se dětem zcela.⁷¹

Pokud matka není prokazatelně nezpůsobilá nebo nekompetentní, bývá svěřena výchova dětí zpravidla jí. Podle statistické ročenky ČR jsou nezletilé děti v případě rozvodu manželství svěřovány v 92% případů do péče matky a asi v 7 % případů do péče otce.⁷²

U většině případů zůstanou po rozvodu děti s matkou, otec žije jinde, není tedy v běžném, denním kontaktu s vlastním dítětem a musí tudíž rezignovat na soužití, na přímé výchovné působení. V určitém slova smyslu se stává vedlejším rodičem. A platí to tím více, čím jsou děti menší. Výchova není jen jednosměrný proces, nepůsobíme jen my rodiče na naše děti, nýbrž i děti na nás, jsou nám pro radost i starost, jejich vývoj i projevy umožňují prožít celou škálu lidských citů – od obav přes naději a radost až k pocitu naplnění smyslu jednotlivých etap životní cesty. Výchovné působení nespočívá v tom, že svému potomkovi čas od času něco povyprávíme, ale v tom, že spolu sdílíme život ve společném domově. A to je něco jiného než domluvená setkání po rozvodu. Na matky, které mají v péči po rozvodu děti, se dostávají do situace, kdy mohou cítit osamocení, strach, nejistotu, finanční problémy.

---

70 NOVÁK, T. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 60. ISBN 978-80-247-4110-9.

71 ŠPATENKOVÁ, N. Jak řeší rodinné krize moderní žena. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 132. ISBN 80-247-1567-8

72 ŠPATENKOVÁ, N. Jak řeší rodinné krize moderní žena. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 132. ISBN 80-247-1567-8

Po rozvodu pro děti nastanou těžké, někdy nejtěžší chvíle bezprostředně poté, co se jeden z rodičů odstěhuje. Platí to tehdy, jestliže rodina alespoň nějaký čas fungovala a nejde-li o odstěhování alkoholika či neúnosného tyrana, jejichž odchod je vysvobozením. V méně extrémních, a tudíž daleko častějších případech dítě zažije a vskutku si uvědomí rozvod manželství svých rodičů, až se pro něj stane skutečností, osobním prožitkem. Jestliže rozpad manželství, zpečetěný odchodem jednoho z rodičů z bytu, znamená hluboké znejistění dítěte, je žádoucí nejistotu mírnit, dát dítěti čitelně najevo, že po odchodu druhého rodiče zůstává ten první v bezprostřední blízkosti dítěte, že je stálou a neproblematickou osobou navzdory tomu, či spíše právě proto, že druhý rodič kamsi mizí. Stačí jednou, dvakrát to dítěti jasně a stručně sdělit, hlavně však musí z jednání jednoznačně vyčíst, že se o mne nemusí obávat. Ani sebenemožnější přečiny ex-partnera nemají a nesmějí vést k tomu, že ten rodič, který žije s dítětem (dětmi) přestane fungovat. Což neznamená dítě jen objímat, litovat, konejšit, ale co neklidněji se jím zabývat a zabezpečit chod domácnosti, dítě chválit i dokázat je potrestat – prostě činit vše, co patří k životu v rodině, byť je teď rodinou neúplnou. Že to vyžaduje sebeovládání a úsilí? Určitě ano.⁷³

Při rozhodování o výchově je prvotní zájem dítěte, soud přihlíží k osobnosti dítěte, jeho vlohám, schopnostem a vývojovým možnostem ve srovnání s životními poměry obou rodičů. Mělo by být respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi. Důležitým hlediskem je také citová orientace a zázemí dítěte, roli hrají samozřejmě také výchovné schopnosti a odpovědnost rodiče, stabilita budoucího výchovného prostředí, ale také citové vazby dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné. Neméně důležité je také posouzení hmotného zabezpečení rodičem, kterému je dítě svěřeno do výchovy, a bytových poměrů tohoto rodiče.⁷⁴

Zákon o rodině zná několik možností rozhodnutí o výchově v souvislosti s rozvodem manželství, a sice: svěření dítěte do výchovy jednoho z rodičů, svěření dítěte do střídavé výchovy a svěření dítěte do společné výchovy. V praxi se nejčastěji setkáváme s případem, kdy je dítě svěřeno do výchovy jednoho z rodičů, ať už proto, že se tak fakticky rodiče

73 PLÁŇAVA, I. Jak se nerozvádět. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1994, s. 75-76. ISBN 80-7169-129-1.

74 NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, s. ISBN 978-80-247-1449-3

dohodli nebo tak rozhodl příslušný soud při neshodě rodičů. Co považuji za důležité v této souvislosti zdůraznit je skutečnost, která bývá velmi často rodiči nesprávně interpretována. Pokud je rozhodnuto v souvislosti s rozvodem manželství o svěřeni dítěte do výchovy jen jednoho z rodičů, pak takové rozhodnutí zásadně neznamená omezení rodičovských práv a povinností rodiče druhého. I nadále má takový rodič veškerá práva vztahující se k dítěti, které měl až do doby rozhodnutí soudu. I nadále má právo se podílet na výchově dítěte, i nadále zůstává zákonným zástupcem dítěte a má právo rozhodovat spolu s druhým rodičem o podstatných věcech při výkonu rodičovské zodpovědnosti. Pokud by se rodiče nedohodli o takových záležitostech, rozhodne o nich soud (§ 49 zákona o rodině). O takové podstatné záležitosti jde například při volbě povolání dítěte, jeho studiu, změně příjmení apod. Soud rozhoduje v takových případech rozsudkem.

„Soud styk rodičů s dítětem upraví, vyžaduje-li to zájem na jeho výchově a poměry v rodině. Bránění oprávněnému rodiči ve styku s dítětem, pokud je opakovaně bezdůvodné, je považováno za změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí.“⁷⁵

Styk dítěte s rodičem:

Právo dítěte být v pravidelném kontaktu s rodičem (rodiči), od nichž bylo odděleno, a tomu odpovídající právo rodičů pramení přímo z Úmluvy o právech dítěte. Styk rodičů s dítětem je přitom třeba chápat v širším slova smyslu než pouze na rovině jejich osobního kontaktu. Jedná se také o jakoukoli komunikaci rodiče s dítětem a poskytování informací o dítěti. Uvedené právo dítěte se může projevat v situacích, kdy bylo dítě po rozvodu rodičů svěřeno do péče jednoho z nich nebo tehdy, je-li dítě svěřeno do ústavní nebo pěstounské péče.⁷⁶

Důležitou roli v řešení problémů v realizaci styku rodiče s dítětem hraje orgán sociálně-právní ochrany dětí. Vzhledem k tomu, že sociálně-právní ochrana dětí směřuje zejména k obnovení narušených funkcí rodiny, měl by SPOD koncentrovat své působení primárně

⁷⁵ § 27 odstavec 2 zákona č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁶ HOŘÍNOVÁ, A. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 256. ISBN 978-80-260-0377-9

tímto směrem a snažit se rodiče motivovat ke shodě. Nevede-li taková snaha k zamýšlenému výsledku a rodiče nejsou s to nastalé obtíže v komunikaci společně řešit, měl by orgán sociálně-právní ochrany dětí informovat rodiče bránícího styku o tom, že se dopouští porušení práva rodiče, jakož i dítěte. Dále by měl být rodič poučen o důsledcích, které může jeho jednání mít. Jestliže ani potom nepřestane kontaktu zamezovat, má orgán sociálně-právní ochrany dětí možnost zahájit správní řízení o uložení výchovného opatření – napomenutí rodiče. (ust. §43 odst. 1 písm. a) zák. o rodině). Zákon o sociálně-právní ochraně dětí dává orgánu SPOD také oprávnění uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení, za jejíž nesplnění může být uložena pokuta.⁷⁷

„...jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.“⁷⁸

Při střídavé výchově je dítě v určité, přesně vymezené době svěřeno do péče jednoho rodiče a v jiné, časově srovnatelné době, je pak svěřeno do péče rodiče druhého. Soud vymezí práva a povinnosti obou rodičů v takto se střídajících úsecích. Původně se zřejmě podle zahraničních vzorů čekávalo, že ke střídání dojde po měsíci. Praxe však ukázala, že je možné střídání kratší, a to i po týdnu. Zdá se, že k týdennímu algoritmu střídání jsou náchylnější rodiče, jejichž dominantním zájmem je zachovat dítěti opravdový kontakt jak s otcem, tak i matkou. U delšího střídání někdy hraje roli postoj „dítě připravím na to těžké období“, které bude následovat, rozumí se u druhého z rodičů. Realizace střídavé výchovy je podmíněna blízkostí bydlišť obou rodičů, neboť je nutné, aby dítě docházelo do stále stejné školy a mělo možnost bez přerušení pokračovat i v mimoškolních aktivitách, kroužcích apod.⁷⁹

Pro rodiče, který druhému nedůvěřuje, nebo pro takového, který chce mít dítě stále pod kontrolou, jsou nevýhody daného uspořádání evidentní. Na výchovném vedení se bude jen

77 HOŘÍNOVÁ, A. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 258. ISBN 978-80-260-0377-9

78 § 26 odstavec. 2 zákona č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů

79 NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 67-68. ISBN 978-80-247-1449-3

podílet, nebude mít hlavní slovo. Druhý z rodičů nezmizí ze života prvního, nebo naopak. Je třeba také poukázat na nejednotnost výchovného působení, na to, že dítě bude vlastně malý bezdomovec, protože sotva si někde zvykne, už zase půjde jinam. Nebude vědět „čí je“ ani „kam patří“.⁸⁰

Střídavá péče rodičů o dítě po jejich rozvodu (viz zákon č. 91/1998 Sb.) byla v roce 2010 v ČR vyslovena soudy v 867 rozsudcích oproti více než 20 000 rozhodnutí o svěření nezletilého dítěte matce nebo otci. Někteří lidé vkládají do střídavé péče naděje jako ve spravedlivé a nekonfliktní řešení. Takové, které umožní dítěti, aby bylo i nadále vychováváno otcem i matkou.⁸¹

2.4 Vyživovací povinnost

§ 85 *Vyživovací povinnost rodičů k dětem*

- 1) *Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, pokud děti nejsou samy schopny se živit.*
- 2) *Oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů.*
- 3) *Při určení rozsahu jejich vyživovací povinnosti přihlíží se k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje. Žijí-li rodiče spolu, přihlédne se i k péči rodičů o společnou domácnost.⁸²*

V zákoně je tomuto věnována velká pozornost (dítětem se podle zákona rozumí příbuzný v řadě přímé). Úmluva o právech dítěte považuje za dítě každého člověka mladšího osmnácti let. Dítě nabude zletilosti dovršením osmnácti let. Nabýt zletilosti lze i uzavřením manželství před dosažením osmnáctého roku věku. Rodiči dítěte jsou matka a otec.

80 NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 69. ISBN 978-80-247-1449-3

81 NOVÁK, T. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2012, s. 105. ISBN 978-80-247-4110-9.

82 Zákon č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů s. 313.

Pojem výživné není přesně zákonem vymezen. Jde o zabezpečování potřeb v mezi subjekty, které jsou v rodinném vztahu, jde o uspokojování všech životních potřeb dítěte. Rozsah vyživovací povinnosti je dán možnostmi, schopnostmi a majetkovými poměry povinného a odůvodněnými potřebami oprávněného, a to odlišně podle jednotlivých druhů vyživovací povinnosti podle zákona o rodině. Rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dětem je dán kritériem „stejná životní úroveň“.⁸³

Zákon upřednostňuje plnění dobrovolné, pokud není vyživovací povinnost plněna řádně a včas, rozhodne soud.

„ Nežijí-li rodiče nezletilého dítěte spolu, upraví soud rozsah jejich vyživovací povinnosti nebo schválí jejich dohodu o výši výživného.“⁸⁴

„ Soud postupuje stejným způsobem, žijí-li rodiče spolu, avšak jeden z nich neplní dobrovolně své povinnosti k nezletilému dítěti.“⁸⁵

„ Výživné zletilých dětí upraví soud jen na návrh.“⁸⁶

V zákoně o rodině je obsažena především ochrana nezletilého dítěte.

Jedná se zejména o ustanovení, která stanoví, že:

- vyživovací povinnost vzniká přímo ze zákona (§85),
- řízením o výživě zásadně předchází řízení o výchově (§26, 50),
- tato řízení mohou být zahájena i bez návrhu (§50),

---

83 Zákon č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů s. 317.

84 § 86 odstavec 1 zákona č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů

85 § 86 odstavec 2 zákona č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů

86 § 86 odstavec 3 zákona č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů

- tato řízení jsou spojena s řízením o určení otcovství (§113 OSŘ),
- výživné pro nezletilého může být stanoveno až tři roky zpětně od zahájení řízení (§ 98 odst. 1),
- je možná tzv. tezaurace výživného, tj. možnost soudu uložit povinnému povinnost složit peněžní částku pro výživné splatné v budoucnosti (§97, odst. 2),
- dítě má právo podílet se na životní úrovni rodičů a výživné tedy nemusí mít nutně spotřební charakter (§85 odst. 2 druhá věta).
- je možné, aby z výživného byly tvořeny úspory (§85a),
- je speciálně upravena problematika promlčení (§98 odst. 1),
- je speciálně upravena problematika započtení (§97 odst. 3),
- pokud dojde ke změně poměrů, je možné řízení zahájit i bez návrhu (§99 odst. 1),
- pokud dojde ke změně poměrů a snížení nebo zrušení výživného, spotřebované výživné se nevrací (§99 odst. 1 druhá věta).⁸⁷

Možnost zkoumání majetkových poměrů povinného umožňuje soudu komplexně posuzovat poměry povinného rodiče, jeho životní úroveň. V praxi se však jeví problematičtější právě zjišťování majetku povinného. Jmění povinného může sestávat z majetkových podstat, výnosů z nich, akcií, nemovitostí, z movitých věcí pak mohou majetek povinného tvořit zejména luxusní auta, sportovní vybavení. Při zjišťování majetku povinného bude zejména zležet na aktivitě osoby oprávněné, resp. druhého rodiče, zda na tyto skutečnosti soud upozorní.⁸⁸

Každý z rodičů by měl přispívat na výživné dítěte dílem, který odpovídá jeho možnostem, schopnostem a majetkovým poměrům ve vztahu k možnostem, schopnostem a majetkovým poměrům druhého rodiče.

---

⁸⁷ Zákon č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů s. 317-318.

⁸⁸ Zákon č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů s. 320.

Nezbytným předpokladem pro harmonický vývoj dítěte pro stránce fyzické i duševní je zabezpečení dítěte, a to nejen v materiálním ohledu. Zaopatřovací úlohu plní vůči dětem především jejich rodiče. Rodiče mají vyživovací povinnost ke všem svým dětem, nejen těm, které mají svěřeny do péče. Vyživovací povinnost rodiče přitom trvá až do okamžiku, kdy je dítě schopno život se samostatně, nezaniká nutně dosažením zletilosti dítěte.⁸⁹

Při zkoumání potřeb oprávněného dítěte je nutné vzít do úvahy nejen potřeby obvyklé, pravidelně se vyskytující, ale i potřeby vyskytující se pouze např. v době letních prázdnin apod. Účelem výživného je uhrazování nejen průběžně se vyskytujících (běžných) potřeb dítěte, ale všech potřeb prospěšných jeho všestrannému vývoji, tedy i potřeb vyskytujících se nepravidelně za delší období (např. potřeby na prázdninový pobyt dítěte). K těmto odůvodněným potřebám je nutno přihlížet při určování výše výživného. Výživné se platí v pravidelných měsíčních intervalech, vždy na měsíc dopředu.⁹⁰

Je pravděpodobné, že v době rozvodového boje nebo jako dozvuk onoho boje dojde k tzv. popouzení dítěte. Jde o přímé nebo nepřímé, vědomé nebo nevědomé ovlivňování dítěte proti tomu z rodičů, v jehož péče trvale nebo alespoň bezprostředně není. Dítě může být popouzeno proti jednomu z rodičů, ale také vzájemně, kdy otec popouzí proti matce a matka proti otci. Intenzita těchto aktivit je různá od povzdechu, gesta až po vyprávění smyšlených příběhů a předkládání rádobý dokladů o tom, jak druhý z rodičů rodině, některým jejích členům a zejména dítěti uškodil. Je si třeba uvědomit, že dítě je značně sugestibilní, a to zejména ve vztahu k osobám, jímž věří, a jejichž autoritu přijímá. To, co je mu řečeno, vnímá, aniž by vše podrobilo kritickému zvážení.⁹¹

---

89 HOŘÍNOVÁ, A. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 259. ISBN 978-80-260-0377-9

90 HRUŠÁKOVÁ, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2001, s. 322. ISBN 80-7179-448-1

91 NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 71. ISBN 978-80-247-1449-3

2.5 Nový občanský zákoník

§ 755 Odst. 1 říká, že *manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení*

Odst. 2: *Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být manželství rozvedeno, byl-li by rozvod v rozporu*

- a) *se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabylo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu, nebo*
- b) *se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let.*

Odst. 3: *Mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.*⁹²

Manželství zaniká:

Rozvodem - lze rozlišit rozvod se zjišťováním příčin rozvratu manželství, a rozvod bez zjišťování příčin rozvratu manželství.

V případě rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu soud manželství rozvede, pokud je manželství tak hluboce a trvale rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití.

Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu manželství se často nevhodně označuje jako „smluvený“ či „nesporný“ rozvod. Soud nezjišťuje příčiny rozvodu a manželství rozvede, pokud jsou splněny zákonem požadované podmínky.⁹³

---

92 SVEJKOVSKÝ, J. a kol. Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 183. ISBN 978-80-7400-423-0

Srovnání viz zákon č. 94/1963 Sb. § 24

Výživné rozvedeného manžela

§ 760 (1) *Není-li rozvedený manžel schopen sám se živit a tato jeho neschopnost má svůj původ v manželství nebo v souvislosti s ním, má vůči němu jeho bývalý manžel v přiměřeném rozsahu vyživovací povinnost, lze-li to na něm spravedlivě požadovat, zejména s ohledem na věk nebo zdravotní stav rozvedeného manžela v době rozvodu nebo skončení péče o společné dítě rozvedených manželů.*

(2) *Při rozhodování o výživném nebo o jeho výši vezme soud zřetel, jak dlouho rozvedené manželství trvalo a jak dlouho je rozvedeno, jakož i zda*

- a) si rozvedený manžel neopatřil přiměřené zaměstnání, přestože mu v tom nebránila závažná překážka,*
- b) si rozvedený manžel mohl výživu zajistit řádným hospodařením s vlastním majetkem,*
- c) se rozvedený manžel podílel za trvání manželství na péči o rodinnou domácnost,*
- d) se rozvedený manžel nedopustil vůči bývalému manželu nebo osobě mu blízké činu povahy trestného činu, nebo*
- e) je dán jiný obdobně závažný důvod.*

(3) *Pro vyživovací povinnost rozvedených manželů platí obdobně obecná ustanovení o výživném.⁹⁴*

Shrnutí:

Soud nyní manželství rozvede, pokud se k návrhu na rozvod přidá druhý z manželů, aniž zjišťuje příčiny rozvratu manželství, za splnění dalších podmínek, jak je uvedeno v § 757. Je otázkou, zda nebude toto směřovat k nárůstu počtu rozvodů a tím i nárůstu počtu dětí v neúplné rodině. Předcházející a současná úprava se shoduje v tom, že manželství nemůže

---

93 <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/obecne/>

94 SVEJKOVSKÝ, J. a kol. Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 184-185. ISBN 978-80-7400-423-0

Srovnání viz zákon č. 94/1963 Sb., § 92 odst. 1

být rozvedeno, jestliže je to v rozporu se zájmy nezletilého dítěte. Ve většině případů manželství zanikne rozvodem. Ve většině těchto manželství jsou nezletilé děti. I v novém zákoníku, pokud jdou manželé k soudu s dohodou, musí podat návrh na schválení péče o nezletilé dítě, pokud nějaké mají. Opět až po rozhodnutí právní moci tohoto rozhodnutí, lze manželství rozvést. Tato část je, dle mého názoru, určitě nesmírně důležitá a je třeba ji zachovat a respektovat. Nejdříve je nutné vyřešit zájmy nezletilého dítěte a až následně rozvod manželství. Co se týká výživného rozvedeného manžela soud vezme v úvahu určitě podmínky, které jsou uvedeny v zákoně § 760 odst. 2.

3. PRÁVA DÍTĚTE

Od narození si dítě spojuje nejprve matku a velmi záhy oba rodiče s uspokojováním svých biologických a psychických potřeb. Má zažito, že do jeho nejbližšího a nejvýznamnějšího životního prostoru, jímž je domov, patří společně matka s otcem, což je pro dítě zdrojem stability, jistoty a bezpečí. V období rozpadu manželství je uspokojování těchto potřeb ohrožováno a v některé fázi zcela mařeno – frustrováno. Dítě zažívá pocity nejistoty, úzkosti. A mohou to být i frustrace hluboké, jestliže rodič přestane jako rodič fungovat.⁹⁵

Všechny rozvody, které nejsou bezkonfliktní se dají shrnout pod jeden společný znak: zne přátelení manželé mohou manévrovat dětmi. Je třeba, aby si rodiče uvědomili, že rozpadem manželství trpí i děti, a proto se snažit minimalizovat problémy dětí. V některých případech si možná rodiče ani neuvědomují, že berou děti jako rukojmí.

Společnost, ať už odborná nebo laická, má mít zájem získávat znalosti o právech dítěte. To se vyvíjí. Jak uvádí prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc.⁹⁶, kontext rozpravy o právech dítěte uspíšila první světová válka. Byla světová, globální, proto válka vyvolala širší zájem o situaci dětí, o válečné sirotky, podle letité morální normy, podle níž je třeba slabým dětem pomáhat. Po válce se změnila narativní rozprava ze začátku století, kterou vyvolali dva pedagogové oddaní dětem. Filantropové rozpravu zformalizovali a přenesli do prostředí dobročinných institucí a mezinárodních organizací.

Ženevská deklarace byla formálně schválena Shromážděním Společnosti národů jako rezoluce Pátého výboru dne 26. září 1924.

Text Deklarace je neobvykle krátký. Jednoduchá osnova Ženevské deklarace se skládá ze dvou rozdílných částí: preambule a operativních odstavců. V deklaraci je důležitá první část. Deklarace vychází ze zásady paternalismu vůči dětem v zájmu zajištění jejich blaha. Deklarace oslovuje muže a ženy všech národů. Deklarace zdůrazňuje univerzalitu jejich

---

95 PLAŇAVA, I. Jak se nerozvádět. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1994, s. 42. ISBN 80-7169-129-1.

96 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 25. ISBN 978-80-260-0377-9

morální povinnosti vůči dětem. Adresáty morální povinnosti jsou ale všichni, nejen biologičtí nebo sociální rodiče. Preambule zahrnuje v užším pojetí morální zákaz diskriminace a odmítá bezdůvodně nestejně nakládání s dětmi na základě rasy, národnosti nebo víry. Nejpodstatnější větnou částí preambule je pravdivý odraz i záznam skutečnosti, že lidstvo dluží dítěti to nejlepší (all Mankind owes to the Child the best). Veřejné přiznání mravního dluhu nepřekrývá dobrovolně převzatou univerzální povinnost.⁹⁷

Je-li preambule především reflexivní vůči tehdejšímu životu dítěte i dětství, tak operační část nabádá k aktivnímu chování těch, kteří jsou jmenováni v preambuli. Má morálně předepisující povahu, ale i vzdáleně emotivní zázemí. Ženevská deklarace může být označena za prostředek morální preskripce. Její matricí je morální přesvědčení o univerzálně paternalistické povinnosti zlepšovat podmínky života jiných (duty of beneficence). A právě nevinnost, nezralost a závislost dětí i dětství to podle ženevského aktu vyžadují.⁹⁸

Operační část zahrnuje pět odstavců. První odstavec požaduje, aby dítěti byly poskytnuty prostředky nutné pro jeho normální vývoj hmotný a duchovní. Její obsah odráží konvenční uvažování o dětství jako o stavu či procesu dospívání, jemuž je nutné poskytnout normativní rámec ochrany a péče. Přitom stupně ochrany se mohou lišit podle osobní potřeby dítěte, nikoliv však samotná péče o dítě.

Druhý odstavec má biblické, a tím opisné pozadí. Požaduje, aby hladové dítě bylo nakrmeno, aby o nemocné dítě bylo postaráno, aby ve vývoji opožděnému dítěti byla poskytována pomoc, aby dítě, jež spáchalo zločin, bylo napraveno, a aby sirotku a nalezenci byly poskytnuty útulek a pomoc. Druhý odstavec přejímá známé, nenové myšlenky ochrany, péče nebo zaopatření, kdy dítě není schopné se o sebe starat. Ženevská deklarace staví v této

---

97 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 27. ISBN 978-80-260-0377-9

prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc.

Profesor katedry práva Institutu mezioborových studií v Brně, profesor mezinárodního práva Panevropské vysoké školy v Bratislavě, Fakulta práva, od roku 2010 člen Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti Rady Evropy (European Commission against Racism and Intolerance – ECRI), expert lidské dimenze Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě – OBSE.

98 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 28. ISBN 978-80-260-0377-9

části textu dětství do základního vztahu oproti dospělosti, jejíž normativní status byl dávno formálně uznán.⁹⁹

Třetí odstavec připomíná souvislost s první světovou válkou, s dobou bezprostředního nebezpečí, nejistoty a strádání. Používá se zde morální zásada přednosti (priority). Dítě musí být první při poskytování pomoci v dobách nouze (The Child must be the first to receive relief in times of distress). Jak je tomu v časech společenského dostatku, Ženevská deklarace neuvádí. Čtvrtý odstavec dokazuje myšlenkovou nejasnost operační části deklarace. Naproti tom deklarace nezastírá realismus. Je třeba, aby dítě získalo autonomní postavení, a tak bylo vedeno ke způsobilosti získávat živobytí (The Child must be put in a position to earn a livelihood).¹⁰⁰

Ženevská deklarace zrcadlí sociální praxi, kdy dítě je činné jako pracovní síla v zemědělství, v rodinném anebo malém podnikání nebo v průmyslové velkovýrobě. Práce měla pro dítě i rodinu jak sociální, tak hospodářskou funkci. Dítě přispívalo k příjmu rodiny a tím získávalo sebedůvěru i samostatnost. Jeho působení jako pracovně aktivního jedince podmiňuje ochrana před jakoukoli formou vykořisťování (...must be protected against every form of exploitation).

V institucionálním smyslu odstavec zakládá vztah ke standardům dětské práce, které založila Mezinárodní organizace práce v mezinárodním pracovním právu. Tato instituce přijala mnohé standardy pro zaměstnávání dětí v jednotlivých odvětvích (minimální věk) hned po svém zřízení.

Poslední odstavec je povahy výchovné. Dítě musí být vychováváno a vyučováno s vědomím, že jeho nadání, vlohy mají sloužit bližním. Odstavec vychází z mravního požadavku, aby jedinec nebyl jen sám pro sebe čili egoisticky zaměřený. Odstavec se přibližuje příkázání z desatera a vzdaluje se zásadám reformní pedagogiky (Maria Montessori, Helen Par-

---

99 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 28. ISBN 978-80-260-0377-9

100 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 28. ISBN 978-80-260-0377-9

khurst), zejména zásadě svobody a nezávislosti, které do edukace reformní pedagogika prosazuje.¹⁰¹

Text Charty OSN odráží skutečnost, že lidská práva jsou během ozbrojeného násilí hrubě a hromadně porušována. Proto zakladatelé OSN prohlašují znovu svou víru v základní lidská práva, v důstojnost a hodnotu lidské osobnosti ihned v preambuli. Navazující programová ustanovení opakovaně sdělují téměř totéž. Ustanovení pobízejí adresáty k podpoře lidských práv, posilování úcty k lidským právům a základním svobodám a k jejich dodržování. Silným charakterem Charty je normativní podchycení práv člověka, slabým charakterem je zevšeobecňující, málo normativně sdělné vyjádření lidských práv. A to navzdory normativnímu faktu, že Charta je uprostřed mezinárodních smluv *lex superior*. Pouhá programovost jednotlivých ustanovení oslabuje Chartu, stejně tak jako absence souboru konkretizovaných práv člověka.¹⁰²

Nejdůležitější práva a povinnosti rodičů k nezletilému dítěti se řadí do kategorie s názvem „rodičovská zodpovědnost“. V souladu se zásadou, že rodiče mají ve vztahu k dítěti rovné postavení, je právním řádem zakotveno, že rodičovská zodpovědnost zásadně náleží oběma rodičům. Rodičovskou zodpovědnost lze vnímat především jako nástroj ochranný. Tato funkce vyplývá ze skutečnosti, že dítě není po dlouhou dobu schopno obstarávat své záležitosti a realizovat své zájmy samostatně.

Rodiče jsou přitom zavázáni vykonávat rodičovské povinnosti a rodičovská oprávnění v nejlepším zájmu dítěte. Skutečnost, zda rodiče nezletilého žijí spolu nebo jsou-li manžely, není pro existenci a rozsah rodičovské zodpovědnosti rozhodná, jejím nositelem je rodič na základě vztahu rodičovství k dítěti. Rodičovskou zodpovědnost má však pouze rodič se způsobilostí k právním úkonům v plném rozsahu. To znamená, že rodič, který byl například pro duševní poruchu způsobilosti zbaven, nemá vůči svému dítěti významný podíl rodičovských práv a povinností. Rodičovská zodpovědnost se v takovém případě koncent-

---

101 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 29. ISBN 978-80-260-0377-9

102 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 30. ISBN 978-80-260-0377-9

ruje pouze v osobě druhého rodiče. Když se duševně nemocný rodič uzdraví a opět nabude způsobilosti k právním úkonům v plném rozsahu, nic nebrání tomu, aby mohl začít opět vykonávat svoji rodičovskou zodpovědnost.

Podmínkou pro existenci rodičovské zodpovědnosti je plná způsobilost rodiče k právním úkonům, může ji mít zásadně jen rodič zletilý. Za určitých okolností může i rodič, který dosáhl věku šestnácti let, nabýt rodičovskou zodpovědnost ke svému dítěti. První takovou situací je, když soud částečnou rodičovskou zodpovědnost ve vztahu k péči o dítě takovému rodiči přizná. Je ovšem třeba pamatovat na možnost, kdy jsou oba rodiče nezletilí. Potom bude (nezávisle na přiznání částečné rodičovské zodpovědnosti jednomu z nich, nebo oběma), dítěti ustanoven poručník, který plní úlohu zákonného zástupce dítěte a spravuje jeho jmění. Nezletilý rodič má taktéž možnost uzavřít s povolením soudu manželství. Okamžikem sňatku pak nezletilý nabývá způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu a z tohoto titulu mu přísluší i plná rodičovská zodpovědnost.

Co se týká pojmu rodičovská zodpovědnost, jedná se o pojem právní. Vystihuje nejvýznamnější práva a povinnosti rodičů vůči dítěti, její obsah je definován jako souhrn práv a povinností rodiče:

- při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj,
- při zastupování nezletilého dítěte,
- při správě jeho jmění.

3.1 Úmluva o právech dítěte

Česká republika ratifikovala Úmluvu o právech dítěte v roce 1991 (Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., zákon č. 31/1993 Sb., tzv. recepční norma, na základě které se úmluva po rozdělení ČSFR stala součástí právního řádu ČR). Zavedení Úmluvy o právech dítěte do právního systému ČR s sebou nepřineslo nutnost vážnějšího zásahu do stávajícího systému právní ochrany dětí a mládeže – životní standart dětí v ČR je dobrý, většina práv na optimální osobní rozvoj je dána přímo ze zákona, z demokratické

tradice našeho systému výchovy a vzdělávání vyplývá běžné naplňování participačních práv dětí, zákonem ošetřena jsou práva na ochranu dětí.¹⁰³

Tato Úmluva jednomyslně uznává formálně právní i sociální postavení dítěte jako subjektu práv (as rights holders) a sociálního aktéra, uznává práva, jež dítě požívá i vykonává. Úmluva jako živoucí dokument je normativním dílem praktičnosti: praktického požívání a výkonu práv dětmi a praktického korelačního provádění smluvních závazků dotčenými subjekty. Subjekty jsou státní i nestátní orgány, fyzické i právnické osoby.

Lidská práva se vztahují k dětem jako subjektům. Úmluva požaduje, aby děti, i ty nejmladší, byly respektovány jako osoby svých vlastních práv. Podle Úmluvy být osobou v právu zahrnuje dvě složky: aktivní a pasivní. Jedná se o statický stav. Úmluva ve směru k aktivní složce upravuje postavení dětí a prostřednictvím práv jim poskytuje autonomii. Umožňuje jejich rozvoj a participaci ve veřejném a soukromém prostředí. Úmluva dětem dovoluje aktivní, činorodé chování ve shodě s uznanými právy. Ve vztahu k pasivní složce Úmluva dětem zajišťuje ochranu před újmou a péči odpovídající jejich konkrétním potřebám a zájmům. Ve vztahu k aktivní složce pracuje s individuálně rozvíjející se způsobilostí dětí (the evolving capacities). Úmluva odráží tyto způsobilosti či schopnosti v jejich individuální, stupňující se proměně ve vztahu k požívání a výkonu práv dítětem.¹⁰⁴

V České republice nejsou práva dítěte zahrnuta do české ústavy, ale obsahuje je Listina základních práv a svobod. Samotná Listina není součástí ústavy, ale je součástí ústavního pořádku.¹⁰⁵

3.2 Zákon o sociálně-právní ochraně dítěte

Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně- právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů.

---

103 <http://www.unicef.cz/co-delame/kde-pusobime>

104 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 44-45. ISBN 978-80-260-0377-9

105 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 48. ISBN 978-80-260-0377-9

Dítětem zákon o sociálně-právní ochraně v souladu s Úmluvou o právech dítěte míní osobu nezletilou. Podle čl. 1 Úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. Sociálně-právní ochrana náleží bez ohledu na státní občanství všem dětem, které se nacházejí na území České republiky. Rozdíl spočívá pouze v rozsahu, v jakém se sociálně-právní ochrana poskytuje. Podle § 2 odst. 2 sociálně-právní ochrany náleží tato ochrana dítěti, které má:

- na území ČR trvalý pobyt,
- má povolen trvalý pobyt nebo je hlášeno k pobytu na území České republiky po dobu minimálně 90 dnů,
- podalo návrh na zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany na území ČR,
- je oprávněno na území ČR pobývat,
- pobývá na území ČR s rodičem, který podal žádost o udělení oprávnění pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území České republiky nebo které již pobývá na základě uděleného oprávnění k pobytu za účelem dočasné ochrany na území ČR.¹⁰⁶

Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, na jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a na život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným nebo duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Ochrana dítěte, která je širším pojmem než sociálně-právní ochrana, tak zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte, a je proto upravena v různých odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů, fyzických a právnických osob, v závislosti na jejich působnosti. Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv se promítá do právních předpisů v oblasti rodinněprávní, sociální, školní, zdravotní, daňové, občanskoprávní, trestní apod., a z toho také vyplývá okruh subjek-

---

106 <http://www.mpsv.cz/cs/14304#1>

tů, které ji realizují. Je zřejmé, že úpravu ochrany dítěte nelze shrnout do jednoho právního předpisu.¹⁰⁷

Orgány dle zákona mají spolupracovat s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Tato spolupráce by měla být zaměřena na:

- posílení výchovného působení řízení ve věcech mladistvých
- vytvoření podmínek pro individuální přístup k řešení jednotlivých věcí
- včasnou reakci na potřeby a zájmy mladistvých a poškozených osob a dalších subjektů dotčených trestnou činností

Základním úkolem orgánu sociálně-právní ochrany dětí je ochrana zájmů dítěte. Právo dítěte na pravidelné, osobní kontakty s oběma rodiči je deklarováno v Úmluvě o právech dítěte schválené OSN a je zdůvodněno celou řadou výzkumů. Omezení by přicházelo v úvahu, kdyby jeden z rodičů dítě ohrožoval fyzicky nebo prokazatelně ohrožoval jeho psychosociální vývoj. Takových ohrožení je v praxi mnohem méně, než by se zdálo dle názorů rodičů bránících druhému v kontaktu s potomkem.¹⁰⁸

O úpravě poměrů nezletilých dětí rozhoduje výhradně soud. Sociální pracovníci sledují situaci tak či onak ohroženého dítěte a mohou využít několika kroků a opatření určených k nápravě situace. Nejčastěji jde o pohovor s rodiči, který směřuje k dodržování dohod mezi nimi, dobrých mravů a samozřejmě také k dodržování eventuálního soudního rozhodnutí. S dalšími návrhy se může orgán sociálně-právní ochrany dětí obracet na soud.¹⁰⁹

Vzhledem k tomu, že se rodiče nezletilého jako zákonní zástupci dítěte dostávají v rozvodovém řízení, resp. v řízení o výkon rodičovské zodpovědnosti, do vzájemné kolize, nemůže po dobu řízení ani jeden z nich zastupovat zájmy nezletilého dítěte, které se tak

---

¹⁰⁷ <http://www.mpsv.cz/cs/14304>

¹⁰⁸ NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. I. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 86. ISBN 978-80-247-1449-3

¹⁰⁹ NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. I. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 86-87. ISBN 978-80-247-1449-3

ocitlo pomyslně „na půli cesty“ mezi oběma rodiči. V takovém případě musí být, v souladu s § 37 odst. 2 zákona o rodině nezletilému dítěti pro dané soudní řízení ustanoven soudem opatrovník. Vzhledem k tomu, že důvodem jeho ustanovení je uváděná „kolize“ (možný střed zájmů) rodičů, bývá takový opatrovník někdy označován jako „kolizní opatrovník“. A právě činnost tohoto opatrovníka je jedna z těch, které vykonávají orgány sociálně-právní ochrany dětí: V případě rozvodového řízení to běžně bývá obecní úřad s rozšířenou působností. Místní příslušnost takového úřadu se řídí místem bydliště dítěte.¹¹⁰

V rámci řešení celé kauzy připravuje opatrovník pro soud některé podklady. Skutečnosti, které byly zjištěny, shrnuje do zprávy o výchovných poměrech. Píše i o výchovných předpokladech rodičů, jakož i o životním prostředí dítěte. Pověřený pracovník – výrazně častěji jde o pracovníci, tedy o ženu – pohovoří s rodiči, mnohdy hovoří i s dítětem. Může se kontaktovat i s jinými osobami, které mají k situaci co říci. Často, ne však povinně, je uskutečněna i návštěva v dané rodině. Zpráva odeslaná posléze soudu by měla být zakončena návrhem na řešení situace. Není to ovšem nezbytnou podmínkou. Někdy se jednoznačnému doporučení zpráva vyhne tím, že soudu navrhne, aby pověřil soudního znalce z oboru psychologie nebo psychiatrie a jemu položil patřičné otázky. Jindy je závěr formulován ve smyslu: „Vyjádříme se až v průběhu soudního jednání.“ Opatrovník je účastníkem soudního řízení a po vyzvání soudu může klást otázky rodičům, tak i znalci.¹¹¹

Úloha státu v otázkách ochrany práv dětí spočívá v podpoře systému, jehož cílem je dosáhnout efektivnější ochrany práv dětí. Měla by být spojena podpora vzniku občanské společnosti spoluodpovědné za řešení sociálně patologických jevů, které vedou k ohrožení dětí. Bylo by účelné prosadit větší prestiž soudců, kteří realizují agendu ochrany dětí v podobě např. tzv. dětských soudců. Není také od věci přijetí legislativního opatření, které by vedlo k větší rychlosti řízení týkajících se dětí. Standardem podpory péče o ohroženou rodinu by se měla stát mediace doprovázená existencí zákonné úpravy, ale i zvyšování existence této formy a její výhodnosti a vhodnosti jako pomocného prostředku pro zvládnutí krizových vztahových situací.

---

110 NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 87. ISBN 978-80-247-1449-3

111 NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 88. ISBN 978-80-247-1449-3

System sociálně-právní ochrany dětí a jej doprovázející podpurný system, který spočívá v činnosti dalších spolupracujících veřejných institucí i nestátních nevládních organizací, by měl být sjednocován a podporován pomocí jasně definovaných standardů sociální práce. Kromě jejich definice jako pravidel má existovat jejich dlouhodobá institucionální podpora, která povede k nutnosti jejich používání, ale bude také podporovat schopnost jejich správné aplikace. Funkčnost systému je nemyslitelná bez existence dostatečně široké nabídky konkrétních aktivit, k jejich vzniku a fungování v dostatečném rozsahu je třeba systematické materiální podpory.

Orgány sociálně-právní ochrany musí být schopny identifikovat potřebu specifické sociální práce v každém jednotlivém případě, musí být schopny vybrat vhodný prostředek podpory rodiny, naplánovat a kontrolovat jeho plnění odpovídajícím časovém horizontu a současně musí existovat dostatečné spektrum dostupných aktivit, které podporu rodiny zajistí.¹¹²

Předním hlediskem poskytování sociálně- právní ochrany dětí je nejlepší zájem, prospěch a blaho dětí, ochrana rodičovství a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přihlíží se k širšímu sociálnímu prostředí dítěte. Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem dětem bez rozdílu, bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu. Sociálně- právní ochrana se poskytuje bezplatně. Poskytuje se všem nezletilým dětem mladším 18 let, pokud zletilosti nenabýly dříve. Stát je odpovědný za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím, za ochranu jejich zdravého vývoje z hlediska fyzického, psychického a mravního a ostatních aspektů integrity dítěte jako nositele práv daných Ústavou, Listinou a práv vyplývajících z mezinárodních závazků ČR. Stát však nenahrazuje plnění povinností a odpovědnost rodičů, ani nezasahuje do jejich postavení jako nositelů rodičovské zodpovědnosti, nejsou-li práva nebo vývoj dítěte ohroženy. Vůdčím pravidlem pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany je princip preventivního působení na rodinné vztahy, jsou-li zasaženy tak, že přichází v úvahu působení veřejné moci. Opatření sociálně-právní ochrany jsou hierarchicky uspořádána ve vnitřně provázaný celek umožňující volbu nástrojů podle konkrétní situace, v níž se dítě nachází, a podle intenzity ohrožení. Důraz je také položen na ochranu dětí před sociálně patologickými jevy (tj. prevence

112 KAPITÁN, Z. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 229-230. ISBN 978-80-260-0377-9

rizikového vývoje dětí a minimalizace důsledků působení sociálně patogenních vlivů). Děti dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo děti, které nemohou být ponechány v tomto prostředí, mají právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem v podobě některé z forem náhradní výchovy. Při volbě řešení je nutno brát potřebný ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte a ne jeho etnický, náboženský, kulturní a jazykový původ.¹¹³

Součástí práva (a povinnosti) rodiče zabezpečovat výchovu dítěte je právo rodiče mít dítě u sebe. Tomu odpovídá i právo dítěte, aby nebylo svévolně odděleno od svých rodičů.¹¹⁴ K oddělení dítěte od rodičů proti jejich vůli může stát přikročit pouze tehdy, je-li to potřebné v nejlepším zájmu dítěte a může se tak stát jen na základě soudního rozhodnutí. Obsahem takového rozhodnutí soudu může být umístění dítěte do náhradní rodinné péče nebo do péče institucionální.¹¹⁵

K právu rodiče mít dítě u sebe a vychovávat jej a tomu odpovídajícímu právu dítěte na rodičovskou péči, patří i zajištění přiměřené realizace uvedených práv tehdy, nežije-li dítě s jedním ze svých rodičů v důsledku rozchodu nebo rozvodu. Znamená to, že ten z rodičů, kterému nebylo dítě svěřeno do péče, má právo na pravidelný kontakt s ním. Neplatí to pouze z důvodu, že by to bylo v rozporu s nejlepším zájmem dítěte. V případě, že bylo dítě v důsledku kontaktu s rodičem traumatizováno nebo jinak poškozováno, je třeba omezení nebo úplný zákaz jejich vzájemného styku za podmínek stanovených příslušným ustanovením zákona o rodině.¹¹⁶

Rodiče se musí dohodnout na všech podstatných záležitostech týkajících se výkonu rodičovské zodpovědnosti. Pokud toho nejsou schopni, jejich rozhodnutí nahradí soud. Jako příklad uvedu výběr dalšího vzdělávání dítěte nebo jeho léčba. V takovém případě vydá

---

113 <http://www.mpsv.cz/cs/14304>

114 Jedná se tzv. součást tzv. rodičovských práv podle čl. 32 odst. 4 Listiny, kdy péče o děti a jejich výchova je právem rodičů a děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

115 HOŘÍNOVÁ, A. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 247. ISBN 978-80-260-0377-9

116 § 27, odstavec 3 zákona č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů

soud závazné rozhodnutí, se kterým nemusí rodiče plně souhlasit, ale musí se mu podřídit. Soud postupuje v dané záležitosti podle nejlepšího zájmu dítěte, který naplňuje mimo jiné prostřednictvím zjišťování názoru dítěte a jeho integrací do svého konečného rozhodnutí.¹¹⁷

3.3 Listina základních práv a svobod

Čl. 2/1993 Sb.

Mezi základní lidská práva patří právo na život, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, osobní svobodu, ochrana jména aj.

Hlava I – Obecná ustanovení

Čl. 1 uvádí, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.

Hlava II – Lidská práva a základní svobody

Čl. 5 Každý je způsobilý mít práva.

Čl. 6 Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením. Nikdo nesmí být zbaven života.

Čl. 10 Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

Hlava IV – Hospodářská, sociální a kulturní práva

Čl. 32 Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena. Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva. Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

---

117 HOŘÍNOVÁ, A. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 248. ISBN 978-80-260-0377-9

Čl. 33 Každý má právo na vzdělání.¹¹⁸

3.4 Všeobecná deklarace lidských práv

Deklarace označuje, co jsou lidská práva a kdo je má mít (každý má právo; everyone has the right). Deklarace uznává rovná a nezcizitelná práva všech „členů lidské rodiny“. Ve frázi „všech členů lidské rodiny“ zaznívá jejich univerzalita a nad ní vlastnost a požadavek nezcizitelnosti lidských práv zakazuje jejich odnětí. René Cassin spojuje univerzalitu práv s univerzální povahou Deklarace. Deklarace je univerzální svou inspirací, svým výrazem, svým obsahem, svou působností, svým potenciálem a prohlašuje práva lidské bytosti přímo vůči všem ostatním společenským skupinám, k nimž patří jedni a druzí. Deklarace vyjadřuje univerzalitu lidských práv ve formálním smyslu. Skutečná, opravdová univerzalita Deklarace bývá v mezinárodní teorii a praxi mnohdy zpochybňována.¹¹⁹

Čl. 1 Deklarace poukazuje na to, že všichni lidé jsou nadáni rozumem a svědomím. Z toho vyplývá, že lidská práva patří dospělým. Dospělému náleží veškerá občanská, politická, hospodářská, sociální a kulturní práva. Substrukturu politických a občanských práv Deklarace uvádí na prvním místě, z čehož by mohla být odvozena jejich prvotnost. Tím jsou hospodářská, sociální a kulturní práva přikázána do druhotnosti. Hierarchii lidských práv v tomto pojetí vyvrací praktický argument jejich vzájemné podmíněnosti, kdy jedno právo nemůže být bez druhého: například právo na život a právo na výživu.

Substruktura občanských a politických práv je obsažena v čl. 1-21, a sice právo na rovnost v důstojnosti, právo nebýt diskriminován, právo na život, právo na osobní svobodu, právo na osobní bezpečnost, zákaz otroctví a nevolnictví, právo nebýt mučen ani podroben nelidskému či ponižujícímu zacházení, právo na přiznání právní subjektivity, právo na rovnost před zákonem, právo na stejnou zákonnou ochranu bez jakéhokoli rozlišování, právo na

---

¹¹⁸ <http://zakony.centrum.cz/listina-zakladnich-prav-a-svobod>

¹¹⁹ JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 31-32. ISBN 978-80-260-0377-9

soudní ochranu, právo nebýt svévolně vyhoštěn, právo být slyšen nezávislým a nestranným soudem, právo na presumpci nevinu, zákaz zpětné účinnosti trestního zákona, právo na soukromí, právo na svobodu pohybu, právo vyhledat azyl, právo na státní občanství, právo uzavřít sňatek, právo založit rodinu, právo vlastnit majetek, právo na svobodu myšlení a svědomí, právo na náboženskou svobodu, právo na svobodu přesvědčení a projevu, právo na svobodu pokojného shromažďování, právo na svobodu sdružovací, právo účastnit se vlády své země a právo vstoupit za rovných podmínek do veřejných služeb své země.¹²⁰

Čl. 22 Deklarace nevyděluje člověka ze sociálních vazeb společnosti. Neabsolutizuje jeho atomickou individualitu odtrženou od sociální reality. Deklarace přiznává jednotlivci jako členovi „lidské rodiny“ obecný nárok. Nárok obsahuje požadavek, „aby mu byla národním úsilím i mezinárodní součinností a v souladu s prostředky příslušného státu zajištěna hospodářská, sociální a kulturní práva, nezbytná k jeho důstojnosti a svobodnému rozvoji osobnosti“. Substruktura těchto práv je menší než substruktura politických a občanských práv.¹²¹

Za hospodářská, sociální a kulturní práva člověka Deklarace (čl. 22-27) uznává právo na sociální zabezpečení, právo na práci, právo na svobodnou volbu zaměstnání, právo na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky, právo na ochranu proti nezaměstnanosti, právo na stejný plat za stejnou práci, právo na spravedlivou a uspokojující odměnu, právo zakládat odborové organizace a přistupovat k nim, právo na odpočinek a na zotavení, právo na pravidelnou placenou dovolenou, právo na životní úroveň přiměřenou zdraví a blahobytu jeho rodiny, právo na zabezpečení v nezaměstnanosti, v nemoci, při pracovní neschopnosti, při ovdovění nebo ve stáří, právo na vzdělání, přednostní právo rodičů volit druh vzdělávání pro své děti, právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti a právo na ochranu morálních a materiálních zájmů vyplývajících z každé vědecké, literární nebo umělecké činnosti, jejímž autorem je.

---

120 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 32. ISBN 978-80-260-0377-9

121 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 32. ISBN 978-80-260-0377-9

Všeobecnou deklaraci neovládá jedna myšlenka či teorie, jedna ideologie o lidských právech. Deklarace je myšlenkově a ideologicky různorodá. Využívá některých slov (nezcizitelná práva) i myšlenek Deklarace práv člověka a občana z roku 1789. Nedrží se důsledně ani učení přirozeného práva, které jednoduše vysvětluje John Locke tak, že se člověk rodí s nárokem na dokonalou svobodu a na nekontrolované požívání všech práv a výsad přirozeného práva stejně jako kterýkoli jiný člověk nebo lidé na světě (Man being born, as has been proved, with a title to perfect freedom and uncontrolled enjoyment of all the rights and privileges of the law of nature equally with any other man or number of men in the World...).¹²²

Všeobecná deklarace doslovně uznává práva dospělého člověka, toho legitimizuje, ten stojí ve středu jejího normativního obsahu. Přesto Všeobecná deklarace obsahuje tři důležité normativní věty ve vztahu k sociálnímu postavení dítěte. První větu formuluje čl. 25 odst. 2: „Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc“ (Motherhood and childhood are entitled to special care and assistance). Ustanovení upravuje normativní status mateřství a dětství. Uznává zranitelnost dětí. Deklarace požaduje péči (zaopatření) nebo pomoc dětství a dětem podobně jako Ženevská deklarace z roku 1924. Požaduje téměř totéž, čímž vyznává stejnou teleologii. Adresáty nároku jsou hlavně státy. Deklarace předepisuje, aby péče a pomoc dětství i dětem byla uzákoněna, a tak se stala právním nárokem. Vedle toho by však měla být nedílnou součástí vládní politiky.

Druhá normativní věta je neméně zásadní. Ustanovení požaduje požívání stejné sociální ochrany pro děti zrozené v manželství a nemanželské. Ustanovení zakazuje rozlišování mezi legitimními dětmi a dětmi hříchu (the children of sin). Článek ale nezmiňuje právní ochranu. Děti nesmějí zůstat bez sociální ochrany kvůli narození mimo manželství. Obě normy vyjadřují spíše sociální postavení dítěte než právní pozici.

Třetí věta objasňuje rodičovskou odpovědnost vůči dětem i jejich přednost v rozhodování. Ustanovení vychází na jedné straně z paternalistické zkušenosti a na straně druhé z nezralosti, nesamostatnosti dítěte, které až vlastním vývojem nabývá rozumu. Čl. 26 stanoví: „Rodiče mají přednostní právo volit druh vzdělání pro své dítě.“¹²³

---

122 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 33. ISBN 978-80-260-0377-9

123 JÍLEK, D. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, s. 33-34. ISBN 978-80-260-0377-9

3.5 Nový občanský zákoník

Péče o dítě a jeho ochrana § 680

- (1) *Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte.*
- (2) *Rozhodují-li rodiče o vzdělání nebo o pracovním uplatnění dítěte, vezmou v úvahu jeho názor, schopnosti a nadání.*¹²⁴

Nový občanský zákoník na rozdíl od zákona o rodině zakotvuje podrobnější pravidla styku rodiče s dítětem. Osobní styk rodiče s dítětem byl v zákoně o rodině upraven v podstatě v jediném ustanovení § 27. Nový občanský zákoník upravuje styk rodičů s dítětem hned v pěti ustanoveních, a to v § 887 až 891. Nový občanský zákoník v § 888 zejména zakotvuje právo dítěte, které je v péči jen jednoho rodiče, se s druhým rodičem stýkat a současně právo tohoto druhého rodiče stýkat se s dítětem. Obdobné principy byly zakotveny i v zákoně o rodině, ne však ve vztahu k dohodě rodičů o styku dítěte s rodičem, jemuž nebylo svěřeno dítě do výchovy, ale ve vztahu k otázkám a skutečnostem, které musí soud posoudit a zohlednit, pokud rozhoduje o svěřením dítěte do výchovy jednoho z rodičů. Dalším přínosem nového občanského zákoníku je i výsledné zakotvení povinnosti rodiče, jemuž je dítě svěřeno do péče, připravit dítě na styk s druhým rodičem, tento styk řádně umožnit a s druhým rodičem spolupracovat. Ačkoli je takové jednání nepochybně v zájmu dítěte a rodiče by tyto principy měli dodržovat i bez výslovné zákonné úpravy, je nutno připustit, že rodiče se v praxi častokrát těmito radami neřídili. Zákon o rodině porušování těchto pravidel postihoval pouze v tom směru, že ve smyslu § 27 odst. 2 zákona o rodině „*bráně- ní oprávněnému rodiči ve styku s dítětem, pokud je opakována bezdůvodně, je považováno za změnu poměrů, vyžadující nové rozhodnutí o výchovném prostředí*“.¹²⁵

---

124 SVEJKOVSKÝ, J. a kol. Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 207. ISBN 978-80-7400-423-0

Srovnání viz zákon č. 94/1963 SB., § 31 odst. 2, 3

125 <http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/uprava-styku-ditete-s-rodicem-jemuz-dite-nebylo-svereno-do-vychovy-dle-noz/>

V současné době zakotvuje nový občanský zákoník to v § 889: *Rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se musejí zdržet všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje. Brání-li rodič, který má dítě v péči, bezdůvodně trvale či opakovaně druhému rodiči ve styku s dítětem je takové chování důvodem pro nové rozhodnutí soudu o tom, který z rodičů má mít dítě ve své péči.*¹²⁶

Nový občanský zákoník výslovně uvádí i další v zákoně o rodině nezakotvená pravidla, která by však s ohledem na zájmy dítěte měli rodiče dodržovat za každých okolností, a to zejména dítě proti druhému rodiči nepoputovat, když nový občanský zákoník v § 889 větě první stanoví, že „*rodič, který má dítě v péči, a druhý rodič se musejí zdržet všeho, co narušuje vztah dítěte k oběma rodičům nebo co výchovu dítěte ztěžuje.*“ Pokud i přes vše výše uvedené rodiče nejsou schopni dosáhnout dohody o úpravě styku s dítětem, nový občanský zákoník zakotvuje ve své podstatě úpravu obdobnou úpravě § 27 zákona o rodině a umožňuje, aby styk rodiče s dítětem upravil soud, a to jak v případě, kdy rodiče dohody nedosáhnou, tak v případě, kdy takový postup vyžadují zájmy dítěte nebo poměry v rodině.¹²⁷

Je nesporné, že nový občanský zákoník v § 887 až 891 upravuje principy, kterými se měli rodiče řídit i v zákoně o rodině. Mnohdy tomu však nebylo, proto lze jen doufat, že výslovné zakotvení těchto pravidel v zákoně bude rodiče více motivovat k tomu, aby dosáhli dohody bez zásahu soudu a zejména k tomu, aby tuto dohodu s ohledem na zájmy dítěte dodržovali.¹²⁸

Podle § 896 odst. 1 *Mají rodiče povinnost a právo pečovat o jmění dítěte, především je jako řádní hospodáři spravovat. S peněžními prostředky, o kterých lze předpokládat, že*

---

126 SVEJKOVSKÝ, J. a kol. Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 209. ISBN 978-80-7400-423-0

127 <http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/uprava-styku-ditete-s-rodicem-jemuz-dite-nebylo-svereno-do-vychovy-dle-noz/>

128 <http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/uprava-styku-ditete-s-rodicem-jemuz-dite-nebylo-svereno-do-vychovy-dle-noz/>

*nebudou zapotřebí k úhradě výdajů souvisejících s majetkem dítěte, musí bezpečně nakládat.*¹²⁹

Péče o jmění dítěte je § 896 - § 905 popsána podrobněji než v zákoně o rodině.

Shrnutí:

Určitě je, dle mého názoru, důležitá změna legislativy v rámci toho, aby rodič, který má dítě ve své péči umožňoval právo druhého rodiče vídat se se svým dítětem. Je to i v zájmu dítěte, je to právo dítěte. I když to může znít logicky, v praxi to už tak časté bohužel není. Co dalšího, ale hlavně, co přínosnějšího dále nový občanský zákoník přinese, uvidíme po nějakém čase.

---

¹²⁹ SVEJKOVSKÝ, J. a kol. Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 212. ISBN 978-80-7400-423-0

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. KAZUISTIKY

Do svojí praktické části diplomové práce jsem zařadila jednotlivé kazuistiky. Všechny celkem pět kazuistik jsem zpracovala na základě spisové dokumentace, do které mi umožnili nahlédnout na nejmenovaném úřadě na území Moravy pracovníci SPOD.

Jsem si vědoma toho, že tyto případy nejsou nějak výrazně konfliktní. Existují podstatně komplikovanější případy, se kterými se pracovníci SPOD musí setkávat.

Zaměstnanci orgánu SPOD, zaměstnanci obcí s rozšířenou působností zařazení do obecního úřadu a zaměstnanci zařízení sociálně-právní ochrany jsou povinni podle zákona zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, se kterými se při provádění sociálně-právní ochrany nebo v přímé souvislosti s tím seznámili (§ 57). Povinnost mlčenlivosti platí i pro pověřené osoby a jiné fyzické osoby, které se při spolupráci s orgány sociálně-právní ochrany a zařízeními sociálně-právní ochrany seznámily s údaji, o nichž jsou zaměstnanci SPOD povinni zachovávat mlčenlivost.¹³⁰

Z tohoto důvodu nejsou v kazuistikách uvedena žádná jména ani jiné podrobnosti.

4.1 Kazuistika č.1

Účastníci: nezl. syn 6 let, dcera 4 roky, otec, matka

Řešena byla úprava výchovy a výživy a úprava styku nezletilých dětí. Rodiče podali k soudu návrh na schválení dohody o úpravě výchovy a výživy k nezletilým dětem a úpravě styku s nezletilými dětmi. Z důvodu možné kolize zájmů soud ustanovil nezletilým dětem opatrovníka, ve smyslu ustanovení § 37 odst. 2 zákona o rodině.

---

¹³⁰ <http://www.mpsv.cz/cs/14304#1>

Dohoda mezi rodiči: Obě děti se svěřují pro dobu po rozvodu do péče matky. Otec se zavazuje přispívat na výživu nezletilých dětí měsíční částkou, ve spisu je popsána k jakému dni a jakou částkou, počínaje právní mocí rozsudku o rozvodu manželství.

Rodiče se dohodli, že otec se bude stýkat s nezl. dětmi vždy každý sudý víkend od 16.00 hod. v pátek do 17.00 hod. v neděli, dále každé Vánoce v sudém roce od 18.00 hod. 25.12. do 18.00 hod. 29.12. a v lichém roce od 18.00 hod. 23.12. do 18.00 hod. 25.12., dále po dobu minimálně jednoho týdne o letních prázdninách od 18.00 v pátek předcházející příslušnému týdnu do 18.00 hod. v neděli na konci týdne s tím, že otec je povinen matce oznámit termín vždy nejpozději do 30.4. příslušného roku. Otec si děti bude osobně vyzvedávat v trvalém bydlišti matky děti a též děti dopraví a odevzdá matce na tomtéž místě. Matka děti na setkání s otcem připraví, vhodně je oblékne a otci předá, i následně od otce děti převezme. Soud tuto dohodu rodičů schválil.

SPOD kontaktoval otce i matku dětí, s žádostí o spolupráci. *Otec* uvedl, že s matkou jsou schopni se věcech týkajících se dětí dohodnout, otec se s nimi vídá pravidelně, je schopen se o ně postarat. Otec souhlasí se svěřením dětí do péče matky, má výhrady pouze k výši výživného, které se mu zdá vysoké.

Matka nezl. dětí vnímá rozchod jako definitivní, spatřuje příčinu v odlišném pohledu na život, ona je více společenská než otec dětí. Matka žije s přítelem. Děti ho přijaly dobře. I matka uvedla, že na věcech týkajících se dětí jsou schopni se s otcem dohodnout. Rodiče se pouze nebyli schopni dohodnout na výši výživného, otci se snížil plat, proto nebyl schopen platit částku, na které se s matkou domluvily, ale na které matka trvala.

Soud schválil dohodu rodičů na částku úměrně sníženou.

Od návrhu usnesení uplynulo osm měsíců do data, kdy okresní soud řešil, zda není rozvod manželství v rozporu se zájmy nezletilých dětí.

Otec má přítelkyni, žije v pronajatém bytě. Matka má přítele, žije částečně ve společném domě, kde bydleli s otcem dětí, částečně u přítele v domě společně s jeho rodiči.

4.2 Kazuistika č.2

Účastníci: dcera 14 let, dcera 13 let, otec, matka

Návrh matky: Otec se po vzájemné dohodě odstěhoval do přechodného bydliště ke své matce. Matka nezl. dětí se chystá podat žádost o rozvod manželství. Matka navrhuje, aby soud vydal svěřeni dětí do její péče, otec aby přispíval měsíční částkou, otec by byl oprávněn stýkat se s nezletilými dcerami kdykoliv dle předchozího souhlasu matky.

SPOD kontaktoval matku i otce: Matka uvedla, že s otcem dětí se na všem dohodli, vychází spolu velmi dobře. Otec potvrdil, že se s matkou nezl. dětí na všem domluvili a k soudu chtějí přijít s dohodou.

Na důvod rozchodu s matkou dětí otec uvedl, že se s manželkou rozešel, protože se neshodovali na některých věcech, které podle otce třeba nebyly zásadní, ale manželka toto necítí jako štěstí, a chce se rozejít, což otec nezl. dětí respektoval. Dle jeho názoru je rozchod definitivní. Otec bydlí sám, nemá novou partnerku.

Otec platí domluvenou měsíční částku, dále matce přispívá polovinou na mimořádné výdaje – po tom, co mu ona prokáže částku a důvod, zaplatí jí polovinu.

Styk otce s dcerami probíhá dle dohody, dle přání dětí a možností otce, v tomto směru není problém a rodiče jsou schopni se na všem dohodnout. Otec má k dcerám hezký vztah.

Dohoda rodičů není v rozporu se zájmy dětí.

Matka: Matka uvedla, že rozpad vztahu je definitivní, uvedla, že příčinou rozchodu byla manželova žárlivost, v minulosti měl špatnou zkušenost s nevěrou partnerky a obavy si přenesl i do dalšího vztahu. Matka uvedla, že před dětmi se rodiče nikdy nehádali, zřejmě proto jsou dívky v pohodě, domnívá se, že je rozchod rodičů nějak těžce nezasáhl, ve škole jsou nadále bez problémů.

Matka uvedla, že otec si na děti dělá více času nyní než v minulosti. Zůstala s dětmi bydlet v rodinném domku, který si s manželem opravili. Otec odešel bydlet ke svým rodičům. Matka pracuje jako prodavačka. Matka potvrdila, že s otcem jsou dohodnuti na výchově dětí i na výši výživného. Komunikace mezi nimi je relativně dobrá, nemají mezi sebou konflikty, umí spolu věcně hovořit. Potvrdila, že jí otec přispívá na obě dcery.

Dcery mají koníčky, ve škole mají vzorné známky. Nemají žádné mimořádné výdaje, které by souvisely např. se zdravotním stavem.

Matka uvedla, že by mohl otec přispívat vyšší částkou, ale že je ráda, že platí, a že se na všem dohodnou. Platí polovinou na mimořádné výdaje spojené např. se zájmy dětí.

U soudu se rodiče dohodli upravit výživné, které bylo zvýšeno. Navrhla to matka, otec souhlasil, domluvili se na datu, od kterého by toto mělo platit.

Soud svěřil děti do péče matky.

Soud po provedeném dokazování dospěl k závěru, že ve věci péče o nezl. dcery jsou splněny podmínky ustanovení §26 a §50 zákona o rodině. Děti se narodily za trvání manželství, rodiče v současné době nevedou společnou domácnost. Otec se odstěhoval, matce na výživu dětí přispívá pravidelnou měsíční částkou. Matka podala návrh na rozvod manželství. Soud schválil dohodu rodičů, kterou mezi sebou uzavřeli, když dospěl k závěru, že tato dohoda neodporuje platným právním předpisům a je v zájmu dětí (§26 odst. 3 zákona o rodině). Matka se o děti dobře stará, zajišťuje jejich veškeré potřeby, řádně je vychovává a je reálný předpoklad, že výchovu zvládne dobře i v budoucnu. Otec má právo se na výchově dětí podílet, pokud se s nimi bude často a pravidelně stýkat. Výživné, které se otec na děti zavázal přispívat, odpovídá ustanovení §85 odst. 2 a §96 odst. 1 zákona o rodině, tzn. že je v souladu s výdělkovými schopnostmi, možnostmi a majetkovými poměry obou rodičů tak i potřebami dětí. Je ještě třeba dodat, že výrok o výchově a výživě dětí pro dobu po rozvodu manželství nabude účinnosti až teprve tehdy, když rozsudek o rozvodu manželství nabude právní moci. Účastníci nemají právo na úhradu nákladů, proti tomuto rozsudku mohou podat odvolání.

Od doby návrhu a usnesení a žádosti do rozsudku uplynulo pět měsíců.

4.3 Kazuistika č.3

Účastníci: nezl syn 7 let, syn 3 roky, otec, matka

Matka podala návrh na úpravu výchovy a výživy k nezl dětem. Z důvodu možné kolize zájmů soud ustanovil nezl. dětem opatrovníka ve smyslu ustanovení § 37 odst. 2 zákona o rodině.

Matka sdělila následující: Otec odešel od rodiny ke svým rodičům. Jeho odchodu předcházely finanční problémy, jejichž řešení řešila pouze matka, otec si vzal bez jejího vědomí půjčku, rodině hrozila exekuce, matka to začala okamžitě řešit, co zjistila, že se něco děje, otec to neřešil. Matka situaci vyřešila tak, že prodali rodinný dům. Matka se definitivně rozhodla, že už s otcem děti žít nechce, vadí jí jeho nezodpovědnost, dle jejího názoru utíká před problémy. Uvedla, že otec se s rozchodem zatím nevyrovnal, chtěl by se

k rodině vrátit, ale ona to odmítá. Matka si pořídila nájemní byt, žije sama, nemá nového partnera.

Matka uvedla, že od odchodu od rodiny otec přispěl na děti pouze jednou, nad rámec dětem nic neplatí, na ničem se nepodílí. Otec jen slibuje, že výživné bude platit, ale pořád nic neplatí, jen slibuje.

Matka uvádí, že po svém odchodu od rodiny si otec bral každý víkend děti k sobě, uvedla, že otec má s dětmi hezký vztah, má je rád, děti se k němu těší, vrací se spokojení, mladší někdy pláče pro stýskání po mamince, není to ale z důvodu, že by se o něj otec nestaral. Matka má později výhrady k péči otce o děti, protože otec vrací děti ve špinavém oblečení, ale nechce mu nic vytýkat, protože chce podpořit kontakt synů s otcem.

Matka si myslí, že otec se svěřením synů do její péče souhlasí. Otec nezvedá telefony, matka otci sdělí, aby v zájmu dětí telefon SPOD zvedl, nebo jim sám zavolal.

Otec ani na výzvu SPOD nereagoval a na předvolání nedorazil ani se neomluvil. Proto nebylo možné zjistit otcovo stanovisko k podanému návrhu a otcovy představy o výchově a výživě společných nezletilých dětí. Otec byl upozorněn na to, že je v zájmu dětí, aby byla celá záležitost se nejdříve projednána a rozhodnuta.

Matka sdělila problém s otcem, kdy otec vrátil děti matce v podnapilém stavu. Matka otce na jeho podnapilý stav upozornila, otec jí začal před dětmi hrubě nadávat. Při její žádosti, aby jí přispěl na brýle na dálku pro syna, jí nepřispěl nic, ani na výživné jí nic nedává. Neopostaral se o děti, v dešti jim nedal vhodné oblečení, co jim sebou matka připravila.

Matka uvedla, že neví, kde se otec zdržuje, neví, kam děti otec vozí. Matka nemá informace ani o otcově zaměstnání.

Vyjádření SPOD: Matka má právo děti otci nevydat, pokud se bude opakovat situace, kdy by byl pod vlivem alkoholu, protože tímto svým chováním ohrožuje život dětí. Dle sdělení dětí je otec bere vždy někam jinam.

Na opakované upozornění, že je důležité, aby se otec spojil se SPOD, otec zavolal a byl domluven termín, kdy se dostaví na jednání.

Otec byl seznámen s rolí opatrovníka dětí, byl seznámen s několika marnými pokusy o to, se s ním spojit. Otec uvedl, že se úmyslně nevyhýbal.

Otec uvedl, že bydlí u své matky v rodinném domku. K rozvodu manželství otec uvedl, že ho to mrzí, je mu líto, že problémy se zadlužením přinesly rozpad manželství, ale rozhod-

nutí manželky respektuje, na synech mu záleží. Bylo patrné, že s rozpadem vztahu není zcela vyrovnaný, chtěl by rodinu dát zase dohromady. Měl snahu důvody pro rozpad rodiny bagatelizovat. Uvedl ale, že příčinou byly dluhy, peníze si půjčoval na živobytí a zajištění rodiny.

Syny miluje, udělal by pro ně cokoliv, bere si je podle domluvy s matkou, nepravidelně, podle svých možností.

S otcem bylo jednáno o tom, že je třeba se dohodnout na výši výživného a začít je platit, protože matka má velké výdaje. Otec uvedl, že matka má větší finanční obnos spojený s prodejem domku, něco jim zbylo po zaplacení dluhů.

Otec souhlasil s částkou výživného. Otec popřel řízení auta pod vlivem alkoholu. Uvedl, že byl pouze unavený a nevyspalý. Uvedl, že k soudnímu jednání se určitě dostaví.

Soud nezletilému dítěti svěřil do výchovy matce. Otec se zavazuje přispívat na výživu pravidelnou splátkou. Zavazuje se uhradit nedoplatek.

Dohodu, kterou nakonec rodiče uzavřeli, soud schválil. Právo na náhradu nákladů nemá žádný z účastníků právo.

Manželství bylo pravomocně rozvedeno deset měsíců od podání návrhu.

4.4 Kazuistika č.4

Účastníci: dcera 15 let, otec, matka.

Matka podala u soudu návrh na úpravu výchovy a výživy nezletilé dceři. Taktéž otec podal tentýž den návrh na úpravu výchovy a výživy. Z důvodu možné kolize zájmů soud ustanovil nezletilému dítěti opatrovníka, ve smyslu ustanovení §37 odst. zákona o rodině.

Matka i otec byly kontaktovány orgánem SPOD, který dostal podnět od okresního soudu, aby projednal výchovné poměry v rodině účastníků s příslušným návrhem.

Otec a dcera:

Pracovnice SPOD navštívila otce a dceru v místě bydliště, nejprve hovořila s otcem, potom o samotě i s dcerou.

Otec uvedl, že rozchod bere jako nevratnou záležitost, manželka si našla nového partnera. Otec ji přemlouval, aby se vrátila k rodině, ona to odmítla. Matka oznámila svůj odchod

otci a dceři a o měsíc později odešla. Dcera to nesla těžce, měla matce za zlé, že je opustila, ztratila v matku veškerou důvěru. Otec uvedl, že dcera odmítá s matkou komunikovat, dcera bydlí u otce, který se o ni stará.

Pokud jde o úpravu rodičovské odpovědnosti, otec uvedl, že dcera chce zůstat o něho, rodiče postoj dcery respektují, dcera se s matkou odmítá vídat.

Otec uvedl, že je schopný se o dceru postarat bez problémů.

Dcera uvedla, že s matkou se od doby, co oznámila, že odchází od rodiny, viděla minimálně. Uvedla, že ji matka hodně zklamala, o kontakt s ní nestojí, nechce se s ní vůbec vídat. Smutno jí není. Tvrdí, že situaci zvládá dobře, chystá se nastoupit do střední školy.

Matka potvrdila, že to byla ona, kdo odešel od rodiny, dceři nabídla možnost volby – buď půjde s ní, nebo může zůstat s otcem. Dcera se nakonec rozhodla zůstat u otce. Matka dceřino rozhodnutí respektuje. Myslí si, že se tak dcera rozhodla hlavně kvůli vrstevníkům, které má v místě bydliště. Uvedla, že s dcerou měli dříve moc pěkný vztah, měly k sobě velmi blízko. Nyní je situace naprosto opačná. Matka dceru nechce nutit.

Matka uvedla, že její vztah k otci dcery je složitý. Snažili se nehádat se před dcerou, nechtěli, aby věděla o jejich problémech, o to to pro ni pak byl větší šok. Matka a otec mají spor o majetek, který vše komplikuje, tuto situaci řeší právníci.

Matka uvedla, že souhlasí se svěřením dcery do péče otce, respektuje tak přání dcery. Je třeba vyřešit částku výživného.

Otec odmítl dohodu o výši výživného, rozhodnutí bude náležet soudu. Při svém rozhodnutí bude soud zohledňovat na jedné straně věk a potřeby dcery, na straně druhé příjmy matky a výdaje. Vztah matky a dcery je v současnosti vnímám jako komplikovaný.

Jednání: nezl. dcera bude svěřena do péče otce. Matka bude přispívat dceři na výživu úměrně ke svému příjmu. Doplatí dlužnou splátku výživného.

Soud rozvedl manželství pět měsíců od podání návrhu.

4.5 Kazuistika č.5

Účastníci: dcera 17 let, syn 12 let, otec, matka

Soud ustanovil z důvodu možné kolize zájmů nezletilým dětem opatrovníka a žádá o podání zprávy o výchovných poměrech v rodině účastníků. Nejpozději k soudnímu jednání.

Jednání s otcem: Otec uvedl, že rozpad vztahu vnímá jako definitivní. S manželkou se dokázali na všem dohodnout. Otec po odchodu manželky zůstal bydlet v rodinném domku, je v jeho vlastnictví, žije ve spol. dvougeneračním domku s jeho rodiči.

Komunikace mezi rodiči je dle otce dobrá, tráví spolu i Štědrý den jako rodina až do večere, děti jsou rády, že to tak to je, rodiče chtějí, aby děti se cítily dobře. Syn si přeje zůstat u otce, je zde hodně zakořeněný, má zde zázemí, kamarády a prarodiče, vazby na mnoho lidí. Otec má k němu velmi blízký vztah, snaží se mu hodně věnovat. Dcera je přes týden na internátě, pokud má otec víkend volný, je u otce, pokud má práci, jedou s bratrem za matkou. Otec uvedl, že výživné na děti si rodiče v současné době vzájemně neplatí, většinu nákladů dětí hradí on, manželka ničím nepřispívá.

Dcera: studuje střední školu. Ví, že rodiče respektují přání dětí. Částečně zvýšené výdaje souvisí s dietou dcery, kterou má nařizenou lékařem.

Syn: Uvedl, že jezdí jednou za 14 dní za matkou, jinak je u otce, jezdí i někdy matka k nim, tak mu to vyhovuje, rodiče spolu mluví normálně.

Jednání s matkou: Matka potvrdila, že děti do ničeho nenutí. Dcera se nakonec rozhodla jít s matkou, syn zůstává u otce. Rodiče děti v jejich rozhodnutí respektují.

Matka uvedla, že se s otcem dohodli na výživném, úměrnou částku bude platit otec na dceru u matky, matka o něco nižší částku bude platit otcí na syna, který bude vyrůstat u otce. Výživné chtějí vyměřit až od rozhodnutí soudu, zatím si vzájemně nic neplatí, a považují výživné za vyrovnané. Matka potvrdila to, jakým způsobem se na výživě dětí podílí otec.

Soud rozhodl dohodu rodičů schválit: Dcera se svěruje do péče matky, otec bude přispívat měsíční částkou. Syn se svěruje do péče otce. Matka bude přispívat také pravidelnou měsíční částkou. Výživné začíná platit právní moci rozsudku o rozvodu manželství.

Odůvodnění : Nezletilé děti se narodily za trvání manželství rodičů, ti mají problémy, dlouhou dobu nevedou společnou domácnost, kdy se matka odstěhovala. Matka podala návrh na rozvod manželství. Navrhuje, aby bylo rozhodnuto o výchově a výživě nezletilé dcery do její péče, syna do péče otce. Děti jsou takto zvyklé, vyhovuje jim to. Otec i matka se na tomto shodli.

Soud dospěl po provedeném dokazování k závěru, že ve věci o nezletilé děti jsou splněny podmínky ustanovení §908 a §906 odst. nového občanského zákoníku.

Oba rodiče se o svoje děti starají, rádně o ně pečují, zajišťují jejich veškeré potřeby, rádně je vychovávají a je tedy reálný předpoklad, že výchovu dětí zvládnou dobře i v budoucnu. Děti se svými rodiči stýkají, stýkají se i navzájem, nemají žádné problémy. Výživné, které se rodiče na děti zavázali přispívat, odpovídá ustanovení §913 odst. 1 nového občanského zákoníku, tzn. je v souladu s odůvodněnými potřebami nezletilých dětí a majetkovými poměry, v souladu se schopnostmi a možnostmi a majetkovými poměry rodičů. Soud vychází z toho, že životní úroveň dětí má být v zásadě shodná s životní úrovní obou rodičů. Toto hledisko tak předchází hlediskům odůvodněným potřeb dětí (§915 odst. 1.n.o.z.) Bylo proto rozhodnuto tak, jak je ve výroku rozsudku uvedeno. Výživné se podle §921 n.o.z. platí v pravidelných dávkách a je splatné vždy na měsíc dopředu. Je ještě třeba dodat, že výrok o výchově a výživě dětí pro dobu po rozvodu manželství nabude účinnosti až teprve tehdy, když rozsudek o rozvodu manželství nabude právní moci.

Od doby návrhu a žádosti do doby vyjádření se k tomu, zda rozvod je nebo není v rozporu se zájmy nezletilých dětí uplynuly tři měsíce.

4.6 Analýza kazuistik

Důležité je, aby se rodiče na vídání se s dětmi domluvili. V praxi se však dohoda může změnit v úplně jinou realitu.

.....konstatování typu „na styku se určitě dohodneme“, „já nebudu otci/matce ve styku s dětmi bránit“, „stačí, když zavolá a budou-li mít děti čas, může je vidět třeba každý den“ a zanedlouho bylo všechno jinak. Pozor i na nadměrné naděje „směny“, tj. „nechám manželce chatu za to, že mi umožní s dětmi kontakt kdykoliv“. Dohoda je prostě jedna věc a její realizace věc druhá.

Kontakt druhého rodiče s dětmi je zkrátka záležitost velice citlivá a vývoj nelze předem odhadnout. Výhradně pečující rodič obvykle neřekne „dětí již nevidíš“. Častěji volí taktiku „ano, ale...“ V pondělí to nejde, neboť dítě má dlouho školu, u úterý má kroužek, ve středu doučování, ve čtvrtek je další kroužek, v pátek odjíždíme na víkend k příbuzným. Vrátime se v neděli večer, takže další týden určitě...Toto se může s malými obměnami

opakovat. Takto od dítěte „odstavenému“ rodiči nezbyvá než žádat orgány péče o děti o zprostředkování dohody.¹³¹

Nejčastěji soud svěří dítě jednomu z rodičů, v méně častém případě je svěřeni dítěte do střídavé péče, minimálně využívaná je společná výchova rodičů.

Kazuistika č.1

Manželé se dohodli na svěřeni dětí (syn 6, dcera 4) do péče matky. Nevím, zda je opravdový důvod k rozvodu odlišný pohled na život, ale v tomto případě tomu tak je. V této rodině již žije matka s přítelem. Děti ho přijaly dobře. I otec si našel přítelkyni. Důležité je dětem vysvětlit situaci, aby neměli zmatek v tom, co se děje za změny v rodině. Matka se s dětmi stěhuje dle ročního období – žije buď v domě, kde bydleli spolu s otcem dětí nebo u přítele v domě jeho rodičů. Jaká je vzdálenost těchto bydlišť od sebe? Jak děti reagují na změny? Mají možnost mít stejné kamarády nebo ne? Jak a jestli bude stěhování probíhat v situaci, kdy děti nastoupí do školy?

Matka se s otcem dětí dohodla na tom, kdy se otec bude vídat s dětmi. Jak je uvedeno v kazuistice (viz. 4.1) děti by měli trávit Vánoce střídavě sudý a lichý rok vždy s jedním z rodičů. Možná by stálo za zvážení, zda není vhodné, aby děti trávili Štědrý večer vždy u rodiče, kterému jsou svěřeny do péče a u druhého rodiče, v tomto případě u otce, trávili další dny svátků Vánočních.

Co se týká věku dětí, tak zátěž kladená na syna (6 let) se může s rozvodem rodičů násobit. Může být nesoustředěný, může se objevit regrese. U dcery (4 roky) se může objevit chování, které odpovídá nižšímu věku, než na kterém už vývojově byla, může mít potíže s usínáním, strach odloučit se od matky, která o ni pečuje.

---

131 NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, s. 63. ISBN 978-80-247-1449-3

Kazuistika č.2

V tomto případě se rodiče rozešli, kdy dcery byly v období dospívání. Odstěhoval se otec, matka s dcerami zůstala bydlet ve společném domě. Dle mého názoru by někdy stálo za zvážení navštívit manželskou poradnu, odborníka, který by s manželi probral to, v čem by mohl být problém. V tomto případě to vypadá, že se rodiče nerozešli ve zlém, ale že spolu nadále dobře vycházejí. Rodiče se dohodli v relativně krátké době. Dcery jsou ve věku, kdy chápou, co se děje. Toto období je těžké i bez rozvodové situace, která může chování dívek ještě vyostřit. Mohou pociťovat pocity úzkosti, deprese, nejistotu, a zklamání. Dle spisu matka ani otec nemají nové partnery. V tomto případě se rodiče snažili řešit si svoje problémy mimo dosah dcer a ty proto snad nemají ani zhoršený prospěch ve škole.

Výhodou je, že otec přispívá kromě pravidelné domluvené měsíční částky i polovinou na mimořádné výdaje dcer. Ty mohou mít, uvažuji podle jejich věku, nákladnější koníčky, které by si matka ze svého platu prodavačky možná nemohla dovolit.

V tomto případě to vypadá na bezkonfliktní případ rozvodu manželství.

Kazuistika č.3

V tomto případě se určitě řešilo hlavně rozhodnutí otce, který si bez vědomí své manželky a matky svých dvou dětí (syn 7 let, syn 3 roky) vzal půjčku, rodinu zadlužil, byli nuceni prodat rodinný dům. Otec působí nevyrovnaným dojmem, dle spisu se půjčku vyřešit ne-snažil, sliboval, že bude platit matce na děti, ale zůstalo jen u slibů. Děti jednou dle matčiny výpovědi vrátil v podnapilém stavu, otec toto popírá. Nebude asi úplně nejvhodnější, když otec děti v době, kdy je má ve své péči, je vozí vždy na jiné místo. Uvedl později, že bydlí u své matky (babičky dětí), matka dětí do té doby nevěděla o tom, kde se zdržuje. Dle mého názoru spolu matka s otcem nedokáží věcně hovořit, nicméně šli k soudu s dohodou. Je otázkou, zda otec bude pravidelně platit na své syny, zatím tak nečinil, matka má zvýšené výdaje. Otec je také povinen uhradit nedoplatek.

Zde syn ve věku 7 let může pociťovat pocit ztráty. Chlapec může mít pocit, že přišel o tatínka, že je na tom hůř než např. jeho kamarád. Nevím, jak se v této rodině vyhnuli řešení problémů mimo dosah dětí.

Kazuistika č.4

Matka oznámila odchod od rodiny, našla si nového partnera. Dcera nesla těžce odchod matky, odmítá se s matkou vídat. Dcera dostala možnost se rozhodnout – chce být u otce. Rodiče to respektují. Domnívám se, že situaci podstatně komplikuje spor o majetek. Rodiče se ani nedohodli na výši výživného, které by měla matka platit otcí na dceru. Otec chce ponechat úpravu výživného na soudu. Ze spisu bylo zřejmé, že se matka snažila s dcerou vídat, ale ta odmítala jakýkoli kontakt s ní.

Dcera ve věku 14 let je nejistá, zklamaná, má určitě strach z budoucnosti, odmítá se vídat s matkou, má pocit, že byla zrazena – před tím, než matka oznámila, že odchází, měla s dcerou hezký vztah.

V mnoha situacích a případech si rodiče vůbec neuvědomují, že sami si dají čas na to, aby se rozhodli, ale dítěti tuto možnost nedají. Dítě není schopno se rychle adaptovat na nastalou situaci, nezáleží na věku.

Kazuistika č.5

V tomto případě se rodiče rozešli, ale tráví spolu nadále čas (i část Štědrého dne). Syn bude svěřen do péče otce z důvodu uvedených viz. 4.5, dcera bude u matky, bude dojíždět i k otcí dle domluvy, přes týden bývá na internátě. Dle shody rodičů si budou platit výživné, na kterém se dohodli, až rozsudek o rozvodu nabude právní moci. Jak a co bude probíhat v případě, že si některý z rodičů najde partnera?

4.7 Otázky na pracovníci SPOD

Jak dlouho pracujete ve svém oboru?

4 roky.

Kolik v současné době řešíte případů? Kolik rodin máte na starosti?

Aktuální počet případů nelze číselným počtem přesně stanovit, každý den se objevují či ožívují nové případy, některé v rámci vyřešení situace „usnou“ či jsou uzavřeny.

Je podle Vás současná úprava výkonu rozhodnutí u nezletilých dětí dostatečná?

Domnívám se, že není a neřeší věc v rámci hájení zájmů dětí.

V jakých případech se dítě vyjadřuje k tomu, co se děje v rodině, je určena věková hranice?

Dítě by se dle zákona mělo vyjadřovat při projednávání všech věcí, které se ho dotýkají. Zdali a jakým způsobem je schopno formulovat své vlastní názory je na zhodnocení konkrétního pracovníka SPOD a případu. Zároveň zákon sděluje, že o dítěti staršímu 12ti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si názor a tento sdělit.

Která výchovná opatření ve smyslu zákona o sociálně-právní ochraně dětí využíváte nejvíce?

Návrhy u soudu směřující k využití odborné poradenské pomoci či mediace. Podněty na stanovení soudního dohledu nebo napomenutí.

Myslíte si, že se v praxi uplatňují práva dítěte?

Víceméně ano.

Přijímají soudy Vaše návrhy a ukládají opatření podle návrhů, které jim předkládáte?

Někdy s komplikacemi, ale v souhrnu ano.

Existují nějaká omezení, která Vám působí problémy ve výkonu Vašeho povolání?

Ano.

Je podle Vás některá administrativní činnost nadbytečná? Lhůty pro dřívější vyřešení jednotlivých případů zdlouhavé?

Ano, při poslední novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. přibyly nové administrativní povinnosti a zároveň nabyly platnosti další instrukce MPSV, které práci OSPOD administrativně ztěžují a řešení jednotlivých případů prodlužují.

Myslíte si, že soudy vždy rozhodnou ve prospěch blaha a zájmu dítěte?

Ne.

Je něco, co byste k této problematice chtěla dodat?

Ne.

ZÁVĚR

Jak rozvodu předcházet, co dělat, abychom se nerozváděli. Existuje řada knižních publikací, návodů, pouček, rad, tipů, co dělat, jak se zachovat, aby nám manželství vydrželo a aby fungovalo. To jsou ale právě „jen“ ty návody a rady. Jsou případy, kdy k rozvodu dojde. Jsou případy, kdy je naopak dobře, že k rozvodu dojde. Děti se to týká v každém případě, jde hlavně o tom, jak to udělat, aby se to děti dotklo v co nejmenší míře. Něco je naše představa, jak rozvod vyřešíme, ale něco jiného je realita, se kterou se potýkáme. Rozvod je prostě těžká zkouška, která člověka postihne, je třeba se s ní „poprat“, abychom z ní vyšli s újmou co nejmenší, ale naopak třeba ještě posílení.

Nezanedbatelným pomocníkem, na kterého se lze obrátit, je manželská poradna. Rozvod je vážná věc, kterou nelze bagatelizovat. Je ztrátou pro členy rodiny, i pro širší rodinu. Situace to není jednoduchá, manželé musí vyřešit spoustu věcí. Je třeba vyřešit výchovu a výživu společných dětí, rozdělení rodičovské zodpovědnosti. Je třeba řešit bydlení, vypořádat společné jmění manželů.

Někteří lidé žijí v domněnku, že se člověk rozhodne, rozvede se a pak už všechno bude v pořádku a vyřešené a on začne žít nový život, ve kterém bude plně spokojený. Ale tak to v žádném případě není. Na další vztah se v určité míře zobrazí předchozí zkušenosti a záleží na člověku, jak si s nimi poradí.

Téma rozvod a hlavně téma rozvod a práva dětí by mělo být probíráno v různých souvislostech, z různých pohledů, co se týká teorie a praxe.

Děti se s rozvodem dřív nebo později budou muset nějakým způsobem smířit, je vhodné, aby měli na rodiče, se kterým zůstávají a kterému byly svěřeny do péče silný vztah. Pokud dítě ztratí úplnou rodinu, je třeba aby mělo silné pouto na rodiče. Rodiče by měli dětem dávat najevo, že je mají pořád rády a nevynahrazovat si to „kupováním dětí“ drahými dary.

Vyrovnaní se s rozvodem je tak jako tak těžká a dlouhá cesta, každý z účastníků musí ujit svůj díl než se s ním srovná. Pomozte dětem, aby pro ně nebyl rozvod traumatizujícím zážitkem, ale v té nejisté době alespoň jistotou, že bude dobře. Nezbytná je emoční podpora. Skutky jsou lepší než velké řeči. Děti jsou naší budoucností. Dejme jim šanci na to, na co mají právo.

Co se týká nového občanského zákoníku, tak taková změna se neděje každý rok. Je to velká změna, která, snad, jak se ukáže po nějakém čase, bude lepší a praktičtější než některá ustanovení platná v zákoně o rodině.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Právní předpisy:

1. Deklarace práv dítěte ze dne 20.11.1959 (v New Yorku)
2. Listina základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.)
3. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení FMZV č. 209/1992 Sb.)
4. Úmluva o právech dítěte, č. 104/1991 Sb.
5. Všeobecná deklarace lidských práv ze dne 10.12.1948
6. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník
7. Zákon č. 94/1963 Sb. O rodině, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 401/2012 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Literatura:

10. BAKOŠOVÁ, Z. Sociální pedagogika jako životná pomoc. 1. vydání. Bratislava: Univerzita Komenského, 2011, 251 s. ISBN 9788096994403
11. COLOROSOVÁ, B. Krizové situace v rodině. 1.vydání. Praha: Euromedia Group, Ikar, 2008, 240 s. ISBN 978-80-249-1027-7
12. ČERNÝ, V., GROFOVÁ, K. Děti a emoce. 1.vydání. Brno: Edika, 2013, 144 S. ISBN 978-80-266-0361-0
13. FILLIOZAT, I. Do nitra dětských emocí. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2011, 215 s. ISBN 978-80-251-3318-7
14. HOSKOVCOVÁ, S., SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ, L. Výchova k psychické odolnosti dítěte. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2009, 224 s. ISBN 978-247-2206-1.

15. HRUŠÁKOVÁ, M. a kolektiv. Zákon o rodině. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2001, 428 s. ISBN 80-7179-448-1
16. JÍLEK, D., ZEZULOVÁ, J., VĚTROVSKÝ, J., OBROVSKÁ, L., KAPITÁN, Z., HOŘÍNOVÁ, A. Studie o právech dítěte. 1. vydání. Brno – Boskovice: Česko – britská o.p.s., 2011, 282 s. ISBN 978-80-260-0377-9
17. KOBLOVÁ, S., MIŠURCOVÁ, V. Práva dítěte v dokumentech. Dotisk. Praha: Themis, 1999, 94 s. ISBN 80-8521-56-7
18. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. Člověk, prostředí, výchova 1. vydání. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2
19. KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. 1. vydání. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
20. LACA, S. Výchova – Rodina - Hodnoty. 1. vydání. Brno: IMS, 2013, 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1
21. MATĚJČEK, Z. Co děti nejvíc potřebují. 5.vydání. Praha: Portál, 2008, 112 s. ISBN 978-80-7367-504-2
22. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. Krizové situace v rodině očima dítěte. 1.vydání. Praha: Grada Publishing, 2002, 128 s.. ISBN 80-247-0332-7
23. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči. Praha: HaH Vyšehradská, 1992, 16 s. ISBN 80-85467-53-4
24. NOVÁK, T. Manželské a rodinné poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2006, 108 s. ISBN 80-247-1316-0
25. NOVÁK, T. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2012, 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9
26. NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B. Předrozvodové a rozvodové poradenství. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007, 144 s. ISBN 978-80-247-1449-3
27. PLAŇAVA, I. Jak se nerozvádět. 1.vydání. Praha: Grada Publishing, 1994, 120 s. ISBN 80-7169-129-1.
28. POUPĚTOVÁ, Š. Netrapte se po rozvodu. 1.vydání. Praha: Grada Publishing, 2009, 176 s. ISBN 978-80-247-2046-3

29. RENDULOVÁ, E., LEKS J. Zákon o rodině. 1. vydání. Brno: Computer Press, 2004, 115 s. ISBN 80-251-0166-5
30. SVEJKOVSKÝ, J. a kol. Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0
31. ŠPAŇHELOVÁ, I. Dítě a rozvod rodičů. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2010, 184 s. ISBN 978-80-247-3181-0
32. ŠPAŇHELOVÁ, I. Komunikace mezi rodičem a dítěte. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2009, 104 s. ISBN 978-80-247-2698-4
33. ŠPATENKOVÁ, N. Jak řeší rodinné krize moderní žena. 1.vydání. Grada Publishing: 2006, 148 s. ISBN 80-247-1567-8
34. TEYBER, E. Děti a rozvod. 1.vydání. Praha: Návrat domů, 2007, 227 s. ISBN 978-80-7255-163-7
35. TRÉLAUN, B., přeložila KOZLÍKOVÁ, A. Překonávání konfliktů v rodině. 1. vydání. Praha: Portál, 2005, 144 s. ISBN: 80-7178-935-6.
36. VANÍČKOVÁ, E. Tělesné tresty dětí. Definice-popis-následky. 1.vydání. Praha: Grada Publishing, 2004, 116 s. ISBN 80-247-0814-0
37. VYMĚTAL, J. Úzkost a strach u dětí: jak jim předcházet a jak je překonávat. 1.vydání. Praha: Portál, 2004,184 s. ISBN 80-7178-830-9

Časopisy:

38. Časopis psychologie č. 11-2009. Vztahy : Rozvod: Jak se podělíme o přátele?

Elektronické zdroje:

39. <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcansky-zakonik/cast2h1d4.aspx>
40. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>
41. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>
42. http://www.europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/r12555_cs.htm

43. <http://www.jitkadouchova.cz/index.php>
44. <http://www.mpsv.cz/cs/14304>
45. <http://www.mpsv.cz/cs/14304#1>
46. http://www.nytimes.com/2012/06/21/health/research/judith-s-wallerstein-psychologist-who-analyzed-divorce-dies-at-90.html?_r=0
47. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/infocentrum/media/uprava-styku-ditete-s-rodicem-jemuz-dite-nebylo-svereno-do-vychovy-dle-noz/>
48. <http://obcanskyzakonik.justice.cz/rodinne-pravo/obecne/>
49. <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>
50. http://www.sfz.sk/sites/default/files/zborniky/2003_Hodnotove_aspekty_sucasneho_sвета.pdf
51. <http://www.unicef.cz/co-delame/kde-pusobime>
52. <http://zakony.centrum.cz/listina-zakladnich-prav-a-svobod>
53. <http://www.zakony-online.cz/?s149&q149=all>
54. <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-473>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

SPOD Sociálně-právní ochrana dětí

Nezl. dítě Nezletilé dítě

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Roční počet rozvodů